

บทที่ 4

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ: การสร้างอัตลักษณ์ความพิการและการเสริมพลังอำนาจ

เนื้อหาของบทนี้มุ่งที่จะวิเคราะห์การดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทย เพื่อ เสนอคำตอบต่อข้อสันนิษฐานของการศึกษาที่ว่า ข้อที่หนึ่ง การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในประเทศไทยเป็นกระบวนการทางสังคมที่สร้างให้คนพิการสร้างวิถีคิดในเชิงบวกเกี่ยวกับความพิการของบุคคลพิการ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเสริมพลังในระดับบุคคลและสร้างอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มของคนพิการ เพื่อนำไปสู่การสร้างเปลี่ยนแปลงจากระดับบุคคลสู่ระดับสังคม ข้อที่สอง หากคนพิการสามารถเปลี่ยน วิถีคิด การมองโลก การให้ความหมายเกี่ยวกับความพิการของตนเองไปในเชิงบวกได้ จะทำให้คนพิการสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระตือรือร้นที่จะหาทางจัดการกับวิถีการดำรงชีวิตของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น เนื้อหาในบทนี้ยังเป็นการตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยเรื่องการ วิเคราะห์กระบวนการสร้างอัตลักษณ์กลุ่มของคนพิการในขบวนการเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในสังคมไทยด้วย

ข้อมูลที่น่ามาใช้วิเคราะห์มาจาก ข้อมูลที่ได้จาก การจัดทำสุนทรียสนทนา และ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น รายงานการวิจัยที่ทำขึ้นภายในองค์กร เอกสารแผ่นพับ คู่มือการทำงาน ของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ หรือสื่อรูปแบบต่างๆ ที่จัดทำเกี่ยวข้องกับเรื่องการดำรงชีวิตอิสระคนพิการในประเทศไทย เรื่องเล่า Testimonio และการสัมภาษณ์เชิงลึก ของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระจำนวน 14 คน โดยเป็นกลุ่ม สมาชิกคนพิการ ที่ผ่านเข้าสู่กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการโดยเข้าร่วมในโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระฯ ในจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และชลบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2545-2547 จำนวน 14 คน คือ องอาจ กิตติชัย ธนาชัย ปราณี สันติ สรพงษ์ อธิพันธ์ เอก คำเจน อรุณวดี อาภาณี อำพล นรินทร์ และ ณธกมล

ในส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์กระบวนการดำรงชีวิตอิสระ ในการสร้างอัตลักษณ์ความพิการและการเสริมพลังอำนาจให้แก่คนพิการ ในส่วนที่สอง เป็นการพิจารณาถึงผลกระทบ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่ผ่านกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ความพิการและการเสริมพลังอำนาจ

บุคคลหลายคนในการศึกษานี้กล่าวว่าตนเองเคยทำกิจกรรมที่คล้ายกับกิจกรรมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระมาก่อนหน้าที่จะรู้จักแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ แล้ว เช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเพื่อนคนพิการ ด้วยกัน ซึ่งคล้ายกับกิจกรรม การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน หรือบางคนกล่าวว่าพวกเขามีการดำรงชีวิตอิสระมาก่อนหน้าที่จะเข้าร่วมกับโครงการการดำรงชีวิตอิสระ สามารถคิด ตัดสินใจ และวางแผนทำกิจกรรมในชีวิตได้ อีกทั้งบางคนเห็นว่าสิ่งที่ถูกกล่าวถึงในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระตรงกับสิ่งที่ ตนประสบ ในชีวิตจริงและเชื่อว่าจะสามารถประยุกต์ใช้ประโยชน์กับคนหลากหลายกลุ่ม

ฉันเชื่อมั่นว่ามันเป็นหลักการที่จะสามารถข้ามความแตกต่างอันมากมาย ทั้งวัฒนธรรม อายุ เพศ ความเป็นเมืองหรือชนบท และอื่นๆ เพราะหลักการไอลด์สะท้อนจากความต้องการอิสระภาพของมนุษย์ เป็นเสียงในใจของคน ทุกคน แท้จริงอิสระไม่ใช่เรื่องของคนพิการเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของทุกคนเลย (ณธกมล รุ่งทิม , สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2552)

การดำรงชีวิตอิสระเป็นแนวคิดที่รังสรรค์ขึ้นมาจากประสบการณ์ของกลุ่มคนพิการเอง ดังนั้นจึง อาจเป็นไปได้ที่จะพบประสบการณ์ร่วมกันบางประการแม้ว่าอ ยู่ในประเทศต่างกัน เชื้อชาติต่างกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่ต่างกัน จูดี ฮิวแมน หนึ่งในสมาชิกผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวในการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในประเทศสหรัฐอเมริกาเคยกล่าวในลักษณะคล้ายคลึงกันว่าเธอเดินทางไปพบและรับรู้เรื่องราวของคนพิการในหลายประเทศทั่วโลก และพบว่า มีสิ่งร่วมกันที่คนพิการเผชิญเหมือนกันคือ การถูกละเมิดสิทธิของพลเมืองของกลุ่มคนพิการ แต่ก็เห็นวิธีการแก้ปัญหาที่เหมือนกันด้วยคือ คนพิการมาเป็นผู้ที่ออกมาร่วมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ไขปัญหา เป็นการต่อสู้เพื่อที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมในสิทธิ ของพลเมือง (Judith Heumann, 2003, para. 16)

สิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระเป็นเสมือนการนำพลังในการดำเนินชีวิตของคนพิการกลับคืนมาหลังจากที่คนพิการพบว่าความพิการของตนเองก่อให้เกิดความทุกข์หรือความเจ็บปวด อันเนื่องมาจากความคิดที่ ว่าตนเองไร้คุณค่า ไร้ความสามารถหรือ เป็นภาระกระบวนการจะจัดการให้เกิดสภาวะที่คนพิการสามารถได้รับประสบการณ์ใหม่ที่สร้างสรรค์ ย่น

ระยะเวลาของบุคคลในการสร้างอัตลักษณ์ความพิการในแบบที่ตนเองรู้สึกพึงพอใจและมีความสุข โดยไม่ต้องรอให้กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติหรือบ้าง ึ่งเหตุ สำหรับหลายคน กระบวนการตามธรรมชาตินี้ก็ไม่เกิดขึ้นแม้เวลาผ่านไปแล้วมากกว่า 10 ปี ในส่วนต่อไปนี้จะเป็นการวิเคราะห์กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ โดยพิจารณา เข้าไปถึงในแต่ละองค์ประกอบที่รวมกันเข้า ภายในกระบวนการอันนำมาสู่การสร้างอัตลักษณ์ความพิการและ การเสริมพลังอำนาจ อัตลักษณ์ความพิการในที่นี้มี 2 ประเภทคือ อัตลักษณ์ความพิการของปัจเจก (การให้ความหมายต่อความพิการของบุคคล) และอัตลักษณ์กลุ่ม (การที่บุคคลนิยามตนเองเข้า เป็นสมาชิกของกลุ่ม)

องค์ประกอบกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ

ในประเทศภูมิภาคอเมริกาเหนือและยุโรปกล่าวถึง “การดำรงชีวิตอิสระ” โดยแยก ออกเป็น 3 ส่วน คือ หนึ่ง ปรัชญาแนวคิดในเรื่องความพิการที่เชื่อมโยงกับสิทธิพลเมือง สอง บริการการดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living services) ซึ่งจัดโดยองค์กรของคนพิการที่ เรียกว่าศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living Center) หรือในประเทศอังกฤษใช้ชื่อ เรียกว่า Centre for Integrated Living สาม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเรื่องสิทธิคนพิการ ซึ่ง กิจกรรมการดำรงชีวิตอิสระเป็นส่วนหนึ่งในประเด็นเรื่องการเคลื่อนไหวสิทธิคนพิการทั้งหมด การอธิบายแบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน แต่ในการปฏิบัติแต่ละส่วนมี ความสัมพันธ์กัน

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระที่จะกล่าวถึงต่อไปในที่นี้ หมายถึง การดำเนินงาน การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในประเทศไทยในการให้บริการแก่คนพิการและพิทักษ์สิทธิตาม แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ คำว่า “กระบวนการ” มีนัยยะที่แสดงถึงการดำเนินงานที่มี ลักษณะเป็นขั้นตอนของงานหลายอย่างที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในประเทศไทยเป็นความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบต่างๆ ที่มีต่อกัน ตั้งแต่ แนวคิด กลไกการทำงาน กระบวนการทำงาน เทคนิค /วิธีการ เพื่อที่จะให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ ดังแสดงในภาพที่ 4.1 ในการนี้องค์กรของคนพิการมีบทบาทหลัก ในการควบคุมการดำเนินกระบวนการทั้งหมดและจัดตำแหน่งแห่งที่ขององค์กรในลักษณะทั้งที่เป็น หน่วยให้บริการ (Service provider) ควบคู่ไปกับหน่วยด้านการพิทักษ์สิทธิ (Advocacy)

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระนำหลักการพื้นฐานของปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ ซึ่งมีการตกลงร่วมกันในระดับสากลมาใช้เป็นแนวคิดในการกระทำของทุกส่วนในกระบวนการ นั่นคือ สิทธิมนุษยชน การกำหนดวิถีชีวิตตนเอง การช่วยเหลือตนเอง การเสริมพลัง การรวมอยู่ในสังคม การที่จะเสี่ยง และการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยมีกลไกการทำงานคือองค์กรของคณพิการที่นำแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระมาใช้เป็นหลักในการทำงาน องค์กรอาจใช้ชื่อเรียกว่าศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการหรือกลุ่มการดำรงชีวิตอิสระหรืออื่นๆ

ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการ ที่ตั้งขึ้นสามแห่งในประเทศไทย ได้แก่ ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการจังหวัดชลบุรี ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการจังหวัดนครปฐม และศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคณพิการจังหวัดนนทบุรี ส่งตัวแทนมาร่วมกันทำงานในลักษณะคณะกรรมการกลางเรียกว่า สภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการประเทศไทย หรือเรียกภายในเครือข่ายว่า “ส่วนกลาง” เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานกลางเครือข่ายขององค์กรการดำรงชีวิตอิสระและเข้าร่วมในการจัดทำนโยบายระดับชาติ ตั้งแต่ พ.ศ.2549 เป็นต้นมา

ภาพที่ 4.2 แสดงองค์กรคณพิการในเครือข่ายการดำรงชีวิตอิสระของคณพิการระหว่าง พ.ศ.2549-2551 “ส่วนกลาง” จะเป็นศูนย์ประสานงานกลางของเครือข่ายทั้งหมด โดยมีศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการใน 3 จังหวัด เป็นศูนย์ประสานงานย่อย ซึ่งจะมีกลุ่มสนใจหรือศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเชื่อมต่อกันออกไปอีกชั้นหนึ่ง ศูนย์ประสานงานย่อยมีความสำคัญในการทำหน้าที่ติดตามสนับสนุนการทำงานขององค์กรเครือข่ายที่เชื่อมโยงออกไปโดยตรงในรายละเอียดอย่างไรก็ดีหน่วยต่างๆ ในเครือข่ายสามารถติดต่อประสานกันได้ทุกหน่วย ไม่ได้จำกัดเพียงว่าหน่วยที่ประสานงานโดยตรงกับศูนย์ประสานงานย่อยใดจะต้องจำกัดการติดต่อแต่กับศูนย์ประสานงานย่อยนั้น (กมลพรรณ พันพึ้ง, 2551, น. 76)

ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการในประเทศไทยประยุกต์ใช้ความรู้ส่วนใหญ่ในการจัดการองค์กรจากศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคณพิการที่อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น เนื่องจากวิทยากรจากประเทศญี่ปุ่นเป็นกลุ่มผู้ที่ถ่ายทอดความรู้เรื่องการดำรงชีวิตอิสระให้แก่กลุ่มคณพิการไทยตั้งแต่ พ.ศ.2545-2547 หลังจากนั้นเดินทางมาเยี่ยมดูงานศูนย์การดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทยอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และประสานงานติดตามการทำงานการดำรงชีวิตอิสระในระดับภูมิภาคผ่านสำนักงาน องค์กร คณพิการสากล ประจำภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

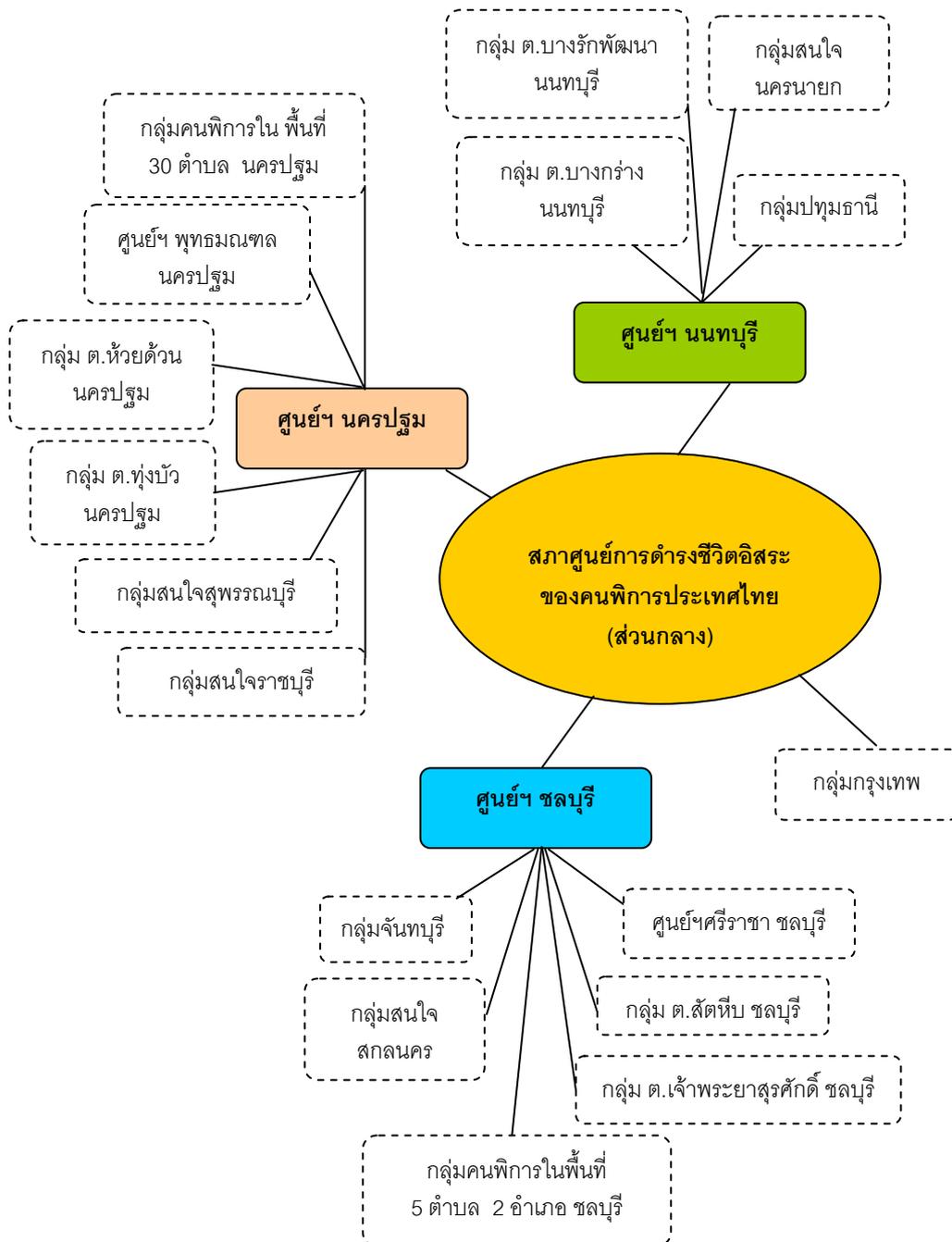
ภาพที่ 4.1

ภาพรวมของกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทย

ภาพที่ 4.2

องค์กรคนพิการในเครือข่ายการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการระหว่าง พ.ศ. 2549-2551

ที่มา: กมลพรรณ พันพึ้ง, 2551. น. 77.

โครงสร้างองค์กรของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระกำหนดให้มีผู้บริหารศูนย์เป็นคนพิการ และในคณะกรรมการบริหารของศูนย์จะต้องมีคนพิการที่เป็นสมาชิกคณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง เนื่องจากองค์การการดำรงชีวิตอิสระ เป็นกลุ่มช่วยเหลือกันเองของคนพิการ (Self-help group) ซึ่งเกิดจากการมารวมตัวของกลุ่มคนพิการที่มีจุดประสงค์เดียวกันในอันที่จะช่วยเหลือเพื่อนคนพิการ ดังนั้นจึงมุ่งที่จะเปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้กับกลุ่มคนพิการในการเป็นผู้นำรับผิดชอบความเป็นไปขององค์กร

สำหรับกลุ่มผู้ที่สนับสนุนแนวคิดที่เป็นผู้ที่ไม่มีความพิการ นักวิชาชีพ นักวิชาการ นักศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ที่ทำงานในองค์กรเพื่อคนพิการ หรือผู้ที่สนใจกลุ่มอื่นที่ต้องการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระจะมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนเพื่อให้คนพิการและครอบครัวได้เข้าถึงและใช้บริการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเรียนรู้ในการใช้ชีวิตร่วมกับคนพิการไปพร้อมกัน ลักษณะการสนับสนุนอาจทำได้ในหลายรูปแบบ ได้แก่ การสนับสนุนทรัพยากร การเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ การเข้าร่วมในกิจกรรม การให้ความคิดเห็น การวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การส่งต่อทำให้บริการแก่คนพิการและครอบครัว เป็นต้น

กระบวนการทำงานแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ การจัดบริการการดำรงชีวิตอิสระ การพิทักษ์สิทธิ และการบริหารองค์กร ในที่นี้คือ ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ

(1) การจัดบริการการดำรงชีวิตอิสระของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระมีบริการพื้นฐาน 4 อย่าง ได้แก่ บริการข้อมูลข่าวสารและการส่งต่อ บริการคำปรึกษาฉันเพื่อน บริการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ และบริการพิทักษ์สิทธิระดับบุคคล หากศูนย์การดำรงชีวิตอิสระใดต้องการเพิ่มบริการอื่นสามารถทำได้ตามความพร้อมของแต่ละศูนย์ เช่น บริการอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ บริการพาหนะในการเดินทาง บริการฝึกอาชีพ บริการด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น เทคนิค/วิธีการสำคัญที่ใช้เพื่อจัดบริการการดำรงชีวิตอิสระพื้นฐาน 4 อย่าง คือ การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน คนพิการต้นแบบ การฝึกปฏิบัติการจริงในชีวิตประจำวัน ระบบผู้ช่วยคนพิการ

(2) การพิทักษ์สิทธิระดับสังคม ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเป็นหน่วยบริการที่มีคนพิการเป็นผู้ให้บริการ นอกจากจะมุ่งที่ผลลัพธ์ระดับบุคคลแล้ว ยังมุ่งที่จะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ การพิทักษ์สิทธิทำทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น ดังตัวอย่าง การเข้าร่วมในกระบวนการจัดทำระเบียบเรื่องผู้ช่วยคนพิการ ภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 การรวมตัวเพื่อรณรงค์ เรียกร้องให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พิจารณาบทบาทคุณลักษณะของรถโดยสารปรับอากาศใช้ก๊าซธรรมชาติ (NGV) จำนวน 4,000 คัน ของกระทรวงคมนาคม ให้มีการจัดอุปกรณ์สำหรับผู้ที่ต้องใช้รถแท็กซี่ในชีวิตประจำวันสามารถใช้ประโยชน์ในการเดินทางได้ วยระบบขนส่งมวลชนได้ในเดือนมิถุนายน 2552 การรวมตัวของกลุ่มคนพิการเพื่อยื่นข้อเสนอต่อผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น เทคนิค/วิธีการที่ใช้คือเทคนิคการพิทักษ์สิทธิรูปแบบต่างๆ อาทิ การรวมตัวบรรณงค์ของกลุ่มคนพิการเพื่อแสดงพลังเป็นกลุ่มใหญ่ในสาธารณะ การ ส่งตัวแทนเข้าร่วมในเวทีเจรจาต่อรองเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่ม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในคณะกรรมการของหน่วยงานรัฐ เป็นต้น

(3) การบริหารองค์กร ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนพิการที่มีเป้าหมายเดียวกันและทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ภายใต้แนวคิดองค์กรที่เป็นหน่วยให้บริการ (Service provider) การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการบริหารองค์กรในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การระดมทุน การติดตามประเมินผล การเงิน- บัญชี การประชาสัมพันธ์ การจัดทำระบบข้อมูลเพื่อสนับสนุนการทำงาน เทคนิค/วิธีการที่ใช้ในการบริหารองค์กร คือ การทำงานเป็นเครือข่ายกับองค์กรของคนพิการเพื่อร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวสิทธิคนพิการในระดับประเทศ และเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางไกล เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและการใช้งานเอกสารที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับผู้ใช้มีอหิวาต์หรือเปิดแผ่นกระดาษได้ไม่ถนัดด้วยตัวเองสามารถอ่านเอกสารจากเครื่องคอมพิวเตอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่า การฝึกอบรมบุคลากรในเรื่องต่างๆ ตามความต้องการขององค์กร การจัดการความรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม และเทคนิคด้านการบริหารองค์กรต่างๆ

ผลลัพธ์ของกระบวนการดำรงชีวิตอิสระมุ่งที่ 2 ระดับ คือ ในระดับส่วนบุคคลและระดับสังคม ในระดับบุคคล เพื่อให้บุคคลสามารถเลือกและควบคุมวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองในระดับที่ ยอมรับได้ในการมีชีวิตร่วมกับสังคม รวมทั้งบุคคลพัฒนาความคิดเชิงบวกต่อความพิการของตนเอง กระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมในสังคม ในการศึกษารั้งนี้ยังไม่เห็นตัวอย่างของการจัดบริการให้กับกลุ่มคนพิการทางสติปัญญาหรือพิการทางจิตใจ แต่ในต่างประเทศมีการจัดบริการสำหรับ บกลุ่มคนกลุ่มนี้ การคิดและตัดสินใจของเขาต้องการผู้ที่เข้ามาช่วยสนับสนุนเพื่อให้เขาสามารถเลือกทำสิ่งต่างๆ ตามศักยภาพและอยู่ในระดับที่ยอมรับโดยทั่วไป สำหรับในระดับสังคม เพื่อสร้างให้เกิดสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมทางกาย ภาพที่คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้เกิดเครือข่าย

ของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเพื่อขยายการจัดบริการให้คนพิการเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง

จากการพิจารณาถึง องค์ประกอบกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการทั้งหมด ในเบื้องต้น ทำให้เห็นได้ว่ากระบวนการ ได้ถูกออกแบบเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ในเรื่องการพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกของบุคคลและอัตลักษณ์กลุ่มเพื่อให้บุคคลเข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มคนพิการอันจะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมโดยตรง ในส่วนต่อไปจะวิเคราะห์ลงไปในรายละเอียดขององค์ ประกอบที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการดังกล่าวข้างต้น

การดำรงชีวิตอิสระในฐานะวาทกรรม

ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระเพราะเป็นส่วนที่ควบคุมทิศทางและวัตถุประสงค์การทำงานขององค์ประกอบอื่น

หากพิจารณาถึงที่มาของปรัชญาและกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ การดำรงชีวิตอิสระเป็นรูปแบบหนึ่งของการต่อต้านกับวาทกรรมเชิงการแพทย์ที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งกลุ่มคนพิการชาวอเมริกันสร้างขึ้นในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ดังที่ DeJong (2001, pp. 4-21) นักวิจัยอาวุโสด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกล่าวว่าการเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระไม่ใช่เป็นเพียงการเคลื่อนไหวจากกลุ่มรากหญ้าเพื่อเสนอสวัสดิการรับบริการแบบใหม่เท่านั้น แต่มีเจตนาที่จะเปลี่ยนแนวคิดของนักวิชาชีพด้านงานคนพิการและนักวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดบริการ และทิศทางการวิจัยที่ชี้กแนวโน้มไปจากเดิม โดยมุ่งที่จะเปลี่ยนวิถีและมุมมองด้านคนพิการตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ รวมทั้งงานด้านวิชาการ ในช่วงเวลานั้นการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มคนพิการ ซึ่งมีผู้นำของกลุ่มการดำรงชีวิตอิสระเป็นแกนนำคนสำคัญด้วย เข้าร่วมอยู่ใน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New social movements) ที่เกิดขึ้นขณะนั้น โดยร่วมเคลื่อนไหวไปกับกลุ่มผู้ที่ถูกกดขี่ในสังคมอื่นๆ เช่น ขบวนการสิทธิสตรี ขบวนการสิทธิมนุษยชนของคนผิวดำ ขบวนการสิทธิของเกย์และเลสเบี้ยน กลุ่มรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ กลุ่มผู้ติดเชื้อเชชไอวี /เอ็ดส์ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่เป็นขบวนการที่มีเป้าหมายเด่นชัดอยู่ที่การช่วงชิงการนำในการสร้างค่านิยมหรือความหมายชุดใหม่ให้กับสิ่งที่เรีกร้องต่อสู้โดยไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือกติกาของการเมืองแบบเก่า ทั้งในเรื่องอัตลักษณ์ ความรู้ ความจริง ในรูปของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อัน

จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในที่สุด (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์ , 2543, น. 121-123)

ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน กลุ่มคนพิการในประเทศอังกฤษจัดทำแนวคิดเรื่อง ความพิการที่เรียกว่าแนวคิดเชิงสังคม (Social model) โดยให้ความหมายว่าความพิการเป็นเรื่องของการกีดกันทางสังคม ความบกพร่องของอวัยวะที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นปัญหาแต่สภาพแวดล้อมในสังคมทางด้านกายภาพ เจตคติ หรือกฎระเบียบเป็นอุปสรรคไม่ให้คนพิการเข้าร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่ การที่กลุ่มคนพิการกำหนดนิยามความพิการขึ้นมาเป็นปฏิบัติการต่อสู้กับวาทกรรมเชิงการแพทย์ (Medical model) ที่ครองอำนาจใหญ่อยู่ในสังคมเช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวในประเทศสหรัฐอเมริกา Swain et al. (1993, p. 2) กล่าวถึงสมมติฐานที่อยู่ภายใต้การเคลื่อนไหวทางสังคมของคนพิการในเรื่องการให้ความหมายความพิการว่า

การให้ความหมายของความพิการได้รับการพัฒนาขึ้นโดยกลุ่มคนพิการมาตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษ 1970 นั้นไม่ใช่เป็นไปเพื่อการแก้ไขความหมายเชิงเทคนิค แต่เป็นเรื่องของการจะ ต่อสู้ที่จะกำหนดและทำให้ความคิดอันหนึ่งได้รับการยอมรับ แทนที่ความคิดอีกอันหนึ่ง ปัจจัยสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย คือ คนพิการสามารถควบคุมวิถีชีวิตของตนเองและเข้ามีส่วนร่วมในชุมชน การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นพื้นฐานในการเอาชนะอุปสรรคของความพิการและสร้างให้เกิด สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ซึ่งจะ เกี่ยวข้องกับ การสร้างโอกาสที่เท่าเทียมในสังคม และสนับสนุนการปลดปล่อยกลุ่มผู้ที่ถูกกีดกันภายในสังคม (Swain et al., 1993, p. 2)

แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระดังนำเสนอตามตารางที่ 1 ในบทที่ 2 ของการศึกษานี้ มีความสอดคล้องไปกับแนวคิดเชิงสังคม (Social model) ในมุมมองที่ว่าปัญหาความพิการเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างในสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สิทธิพลเมือง สิทธิมนุษยชน มิใช่สภาพความผิดปกติของอวัยวะร่างกายของมนุษย์ แนวคิดที่สอดคล้องกันนี้ทำให้ขบวนการสิทธิคนพิการในระดับสากลเชื่อมโยงส่งเสริมซึ่งกันและกัน เป็นที่ยอมรับ ของกลุ่มคนพิการที่กว้างขวาง รวมถึงกลุ่มคนพิการในประเทศไทย

จากประวัติความเป็นมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการต้องการท้าทายความคิดความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่มีอยู่เดิมและนำเสนอชุดความรู้และ

วิถีปฏิบัติอันใหม่ซึ่งกลุ่มคนพิการเป็นผู้บัญญัติขึ้นเอง รวมทั้งคนพิการมีบทบาทกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในสังคม ตามแนวคิดสิทธิพลเมือง (Civil right) ซึ่งบุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติต่อรัฐและได้รับสิทธิประโยชน์ของรัฐในฐานะพลเมือง **สิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระจึงเป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการดำรงชีวิตอิสระที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้อำนาจที่กลุ่มคนพิการสร้างขึ้นซึ่งต่อต้านกับอำนาจใหญ่ในสังคมมีพลวัต และปลดปล่อยคนพิการให้ออกจากอำนาจที่กดขี่ในสังคมนั่นเอง**

สำหรับกลุ่มคนพิการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทย ไม่ได้มีการชูประเด็นเรื่องการต่อสู้เพื่อสร้างความหมายใหม่ในสังคมเหมือนกับกลุ่มคนพิการในประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ การถ่ายทอดของวิทยากรญี่ปุ่นผ่านการฝึกอบรมให้แก่กลุ่มคนพิการไทยไม่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ กลุ่มคนพิการไทยไม่ได้เชื่อมโยงความคิดในกระบวนการทำงานไปยังรากฐานที่มาของการดำรงชีวิตอิสระในประเด็นเชิงวัฒนธรรมหรือมุ่งที่จะสร้างผลในเรื่องการทำทนายการให้ความหมายต่อเรื่องความพิการ แต่ให้ความสนใจและยอมรับในเรื่องของกระบวนการเสริมพลังและการสร้างความหมายต่อความพิการในระดับบุคคลในเชิงบวก ซึ่งแสดงผลดีให้ประจักษ์ชัดเจนเป็นรูปธรรมจากการดำเนินการโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระฯ ในจังหวัดชลบุรี นครปฐม และนนทบุรี รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิคนพิการในการส่งเสริมให้มีการจัดบริการหรือนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

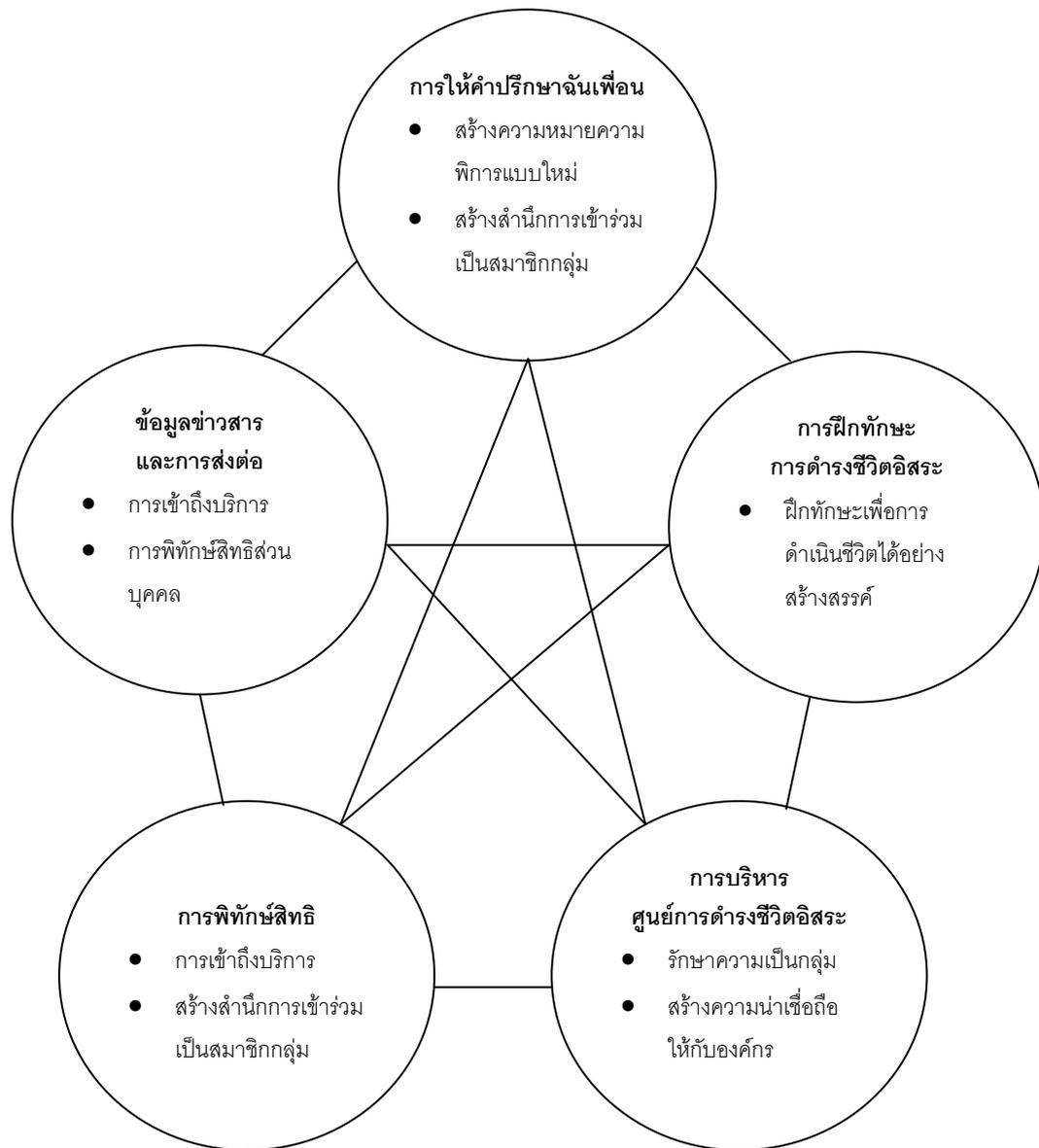
หากพิจารณาจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมระดับโลก ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการดำรงชีวิตอิสระมีชีวิตชีวาในภูมิภาคเอเชียแล้ว แม้จะมีจุดริเริ่มที่ต่างกันก็ตาม

การสร้างอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวก อัตลักษณ์กลุ่มและ การเสริมพลังอำนาจของคนพิการ

กระบวนการที่นำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวก อัตลักษณ์กลุ่มและการเสริมพลังอำนาจของคนพิการเกิดขึ้นภายในกระบวนการทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารและการส่งต่อ การให้คำปรึกษาขั้นเพื่อน การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ การพิทักษ์สิทธิ รวมถึงการบริหารศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ แต่ละส่วนมีหน้าที่และสัมพันธ์กันเพื่อสนับสนุนให้บุคคล เกิดการเสริมพลังอำนาจ การพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกและอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่ม ดังแสดงในภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3

หน้าที่ของกระบวนการทำงานการดำรงชีวิตอิสระ
ในการเสริมพลังอำนาจและพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการ

การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน (Peer counselling):

การให้คำปรึกษาฉันเพื่อนเป็น กระบวนการสำคัญในการหรือสร้างความหมาย ที่บุคคลพิการมีต่อความพิการของตนเองในเชิงลบและสร้างจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับความ พิการในเชิงบวก ตลอดจนให้คนพิการตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง โดยคนพิการด้วยกัน เป็นผู้ที่ถ่ายทอดแนวคิดระหว่างคนพิการด้วยกันเอง เริ่มจากการตั้งคำถามให้แต่ละบุคคลคิดว่า ความพิการหมายถึงอะไร ความพิการทำให้บุคคลไม่มีความสามารถจริงหรือ การให้บุคคลเล่า ระบายความรู้สึกเกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการ การให้คนพิการพบคนพิการที่ประสบ ความสำเร็จในการหน้าที่ การงานหรือการใช้ชีวิตที่มีความสุข หรือใช้ศัพท์เรียกว่า “คนพิการ ต้นแบบ” เพื่อได้สัมผัสกับประสบการณ์จากชีวิตจริงว่าความพิการมิได้เป็นแต่เพียง การไร้ ความสามารถ และฟุ้งฟิง รวมทั้งการถ่ายทอดความหมายความพิการแบบใหม่ที่กล่าวถึงอุปสรรค ในสังคมที่มีต่อคนพิการแทนการกล่ำวโทษว่าปัญหาความพิการเป็นความ โชคร้ายส่วนบุคคล ดัง คำบอกเล่าของธีรวัฒน์ ผู้ได้รับการฝึกอบรมและปฏิบัติหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาฉันเพื่อน (Peer counselor) มากกว่า 7 ปี

เรื่องการยอมรับความพิการ เห็นคุณค่าตนเองเป็นหัวข้อสำคัญ ... คนพิการจะเกิด คำถามว่ามาห้ามเขาไหม ให้อ่านอย่างโน้นอย่างนี้ทำไม ดังนั้นในเรื่องเวที peer counseling ต้องสะท้อนให้เขาเห็นให้ได้ว่า ความพิการมันไม่ได้เกิดจากตัวเขา ... คนที่เข้ามาสู่กระบวนการไอแอลเริ่มแรกอาจยังไม่ยอมรับความพิการของตนเองแม้มี ชีวิตอยู่กับความพิการก็ตาม รู้สึกว่าตัวเองยังด้อยคุณค่า อยู่ กระบวนการให้ คำปรึกษาฉันเพื่อนจะทำให้เขาบอกเล่าความรู้สึกเหล่านี้ออกมา กระบวนการต้อง กระตุ้นถามว่าสิ่งที่เขารู้สึกอย่างนี้เป็นเพราะเขาอยากทำบางอย่างใช่ไหม เขารู้สึกว่า ด้อยค่าเพราะเขาทำไม่ได้มันจริงหรือเปล่า หรือหากที่จริงอยากทำ แล้วทำไมทำ ไม่ได้ ทำอย่างไรถึงจะทำได้ ถ้าอยากให้มีคนช่วย เราก็ให้คนช่วยพาเขาไปทำ ให้ เครื่องมือเขาไป เขาก็ทำได้ การให้คำปรึกษาฉันเพื่อนเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่า ได้ผล มากกว่าเพียงการผ่อนคลายอารมณ์ มันทำให้คนพิการได้เป้าหมายชีวิต ได้แนวทาง ชีวิต

ทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังการให้ คำปรึกษาฉันเพื่อนเป็นการประยุกต์ความรู้ด้านจิตวิทยา ผสมผสานกับความรู้ด้านสังคมวิทยาที่กล่าวถึงเรื่องการกดดันภายใต้จิตสำนึกและการแบ่งแยก

ทางสังคมที่สร้างพันธนาการและข้อจำกัดให้แก่กลุ่มคนอื่นเนื่องจากเห็นว่าแตกต่างออกไปจากบรรทัดฐานสังคม คณะทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระจะปฏิบัติงานโดยใช้หลักการของการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนจากคู่มือแนะนำเกี่ยวกับการให้ปรึกษาฉันเพื่อน (สุภัทราพร ตันอธิคม และธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์ , 2547) เป็นผู้รวบรวม เนื้อหาของคู่มือกล่าวถึงเป้าหมายของการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนว่ามี 3 ข้อ คือ 1. เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของคนพิการให้กลับคืนมา 2. เพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง 3. เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคม

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับสังคม โดยเห็นว่าความก้าวหน้าที่ทางสังคม หรือการเมืองจะไม่มีคามหมายอะไรหากบุคคลไม่มีศักยภาพที่จะรับรู้ได้ด้วย ดังนั้นการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนจึงมีเป้าหมายตั้ง แต่การสร้างจิตสำนึกระดับบุคคล ให้เกิดความมั่นใจ หลังจากนั้นบุคคลพิการที่มีความเชื่อมั่นจะเป็นผู้ออกไปสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ในเชิงสร้างสรรค์กับบุคคลรอบข้างและชุมชนอีกครั้ง (เนื่องจากในอดีตบุคคลอาจเคยแสดงความหงุดหงิด รำคาญใจและสูญเสียความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลรอบข้างไป) จนกระทั่งในที่สุดสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม โดยอาจเป็นในรูปการรวมกลุ่มหรือการพิทักษ์สิทธิในระดับปัจเจกบุคคล ได้ คำเล่าเรื่องของอิพันธ์และปราณีสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลที่รู้สึกเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตและการที่ บุคคลออกไป สร้างผลกระทบต่อสังคม

ไอแอลไม่ได้สอนว่าคุณเดินไม่ได้ ต้องช่วยตัวเองทุกอย่าง มันฝึก หลายด้าน มันฝึกความคิดคน ให้คนคนหนึ่งที่ยากได้ อะไร เขาก็จะได้ ทุกวันนี้เช่นเรื่องการแต่งตัว เมื่อก่อนผมไม่ได้คิดอะไร เพียงใส่อะไรง่าย ๆ ก็ได้ เดี่ยวนี้ไม่ใช่ ผมเลือกใส่กางเกงขายาว เสื้อแขนยาว ไอแอลสอนเรื่องกฎหมายด้วย ... ผมอยากให้คนพิการในสังคมทั่วไปมองว่า ความพิการที่เกิดขึ้นไม่ใช่โรคติดต่อ ความพิการ เป็นบุคลิกอย่างหนึ่งของตัวเราที่ทุกคนสามารถเป็นได้ เช่น เป็นผู้หญิง ผมสั้น ผมยาว แล้วไม่สามารถหายจากความพิการได้ เรา อาจต้องนั่งรถเข็นหรือใช้ไม้เท้า ซึ่งเป็นบุคลิกของเราที่นั่งรถเข็น ทำอย่างไรให้เราใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัว อยู่ในชุมชน สังคมได้ โดยที่รู้สึกว่าคุณพิการไม่เป็นอุปสรรค ความพิการที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวเรา ลองมองว่าอะไรทำให้เกิดความพิการ ถ้ามองว่าเราออกจากบ้านไม่ได้เพราะอะไร เพราะตัวเราหรือถ้าเราอยากออก เราขึ้นรถเมย์ได้ไหม เดินทางไปไหนมาไหนได้ไหม อยากให้มองว่า

ความพิการไม่ได้เกิดจากตัวเรา ความพิ การเกิดขึ้นจากทัศนคติของคนในชุมชน
สังคม สภาพแวดล้อม (อิพิพันธ์ ว่องไว, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2551)

การที่ฉันไปทำบัตรประชาชนหรือไปธนาคาร มันทำให้สังคมได้รู้ด้วยว่าคนพิการ
ออกมาใช้สิทธิตรงนี้ได้ เหมือนที่ตัวฉันไปเปลี่ยนแปลงสังคม โดยทั่วไปสังคมคิดว่า
คนพิการไม่มีคุณค่า สงสัย ว่าคนพิการจะออกมาทำไม เราก็เหมือนไปเปลี่ยนแปลงสังคม
คือเปลี่ยนความคิดของสังคมได้ด้วยตัวไอแอล ไอแอลทั้งสร้างความเชื่อมั่น
เปลี่ยนแปลงตัวเราเข้าสู่สังคมได้ และเปลี่ยนแปลงสังคมให้ยอมรับคนพิการ (ปราณี
สุวรรณฤทธิ์, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2551)

ในการสร้างความเชื่อมั่นของคนพิการ การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน จะมีกิจกรรมให้คน
พิการได้ปลดปล่อยอารมณ์ที่กดตันซึ่งอยู่ภายใต้จิตสำนึกที่เกิดขึ้นโดยบุคคลไม่รู้ตัว ที่เรียกว่า
Internalized oppression อันสร้างให้เกิดความเครียด ความรู้สึกเจ็บปวด เศร้า หรืออื่นๆ
เนื่องมาจากคนพิการการรับเอาความคิดและปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่มีเจตคติเชิงลบต่อความ
พิการเข้ามาไว้ในตัว โดยใช้วิธีการปลดปล่อยความรู้สึก (Discharge) ตามหลักการให้คำปรึกษา
ฉันเพื่อนเชื่อว่าหากบุคคลได้เข้าร่วมในกระบวนการให้และรับคำปรึกษาฉันเพื่อนบ่อยครั้ง บุคคล
จะสามารถปลดปล่อยความรู้สึกที่ถูกกดตันภายในและช่วยดึงความสามารถในการคิดอย่าง
ชัดเจนและเป็นเหตุเป็นผลให้กลับคืนมาได้ ดั่งเนื้อหาในคู่มือแนะนำการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนที่ว่า

โดยส่วนมากจะพบว่าคนพิการมีความคิดด้านลบต่อความพิการเนื่องจากในอดีต
ต้องผ่านประสบการณ์ที่เศร้าอันมีสาเหตุจากความพิการจึงทำให้คนพิการต้องทนกับ
สิ่งต่างๆ และคิดว่าตนเองเป็นคนไร้ความสามารถ เมื่ออยู่ในสถานสงเคราะห์หรือ
โรงพยาบาล คนพิการก็ถูกควบคุม แบ่งแยก เมื่อออกมาในสังคมภายนอกก็ถูกมอง
ด้วยสายตาและได้ฟังคำพูดที่ทำให้ความเชื่อมั่นตนเองหมดไป คนพิการจึงคิดว่า
ตนเองนั้นเป็นผู้ไร้ความสามารถ ไม่มีค่าและคิดว่าความพิการเป็นสิ่งเลวร้าย พื้นฐาน
ของทฤษฎีการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไว้ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยความรัก (ให้ความรักแก่คนอื่นและเป็นผู้ที่ต้องการความรักจากคนอื่น)
2. มนุษย์เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยปัญญา (รับรู้ความรู้สึก ความต้องการของตนเอง)
3. มนุษย์เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยความสร้างสรรค์ (ความคิด การกระทำ)
4. มนุษย์เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยความสุข (ปลาบปลื้มปิติ)
5. มนุษย์เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยพลัง (ความเข้มแข็ง สามารถทำสิ่งที่คิดไว้ให้เป็นจริงได้)

เมื่อเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์แล้ว คนเราก็จะสามารถยอมรับความเป็นตัวตนของตนเองได้ทั้งหมด ถึงแม้ว่าในสังคมจะมีสิ่งที่เป็นอุปสรรคกีดขวางไม่ให้เรายอมรับตัวตนของเรา แต่หากเราได้เข้าร่วมในกระบวนการให้และรับคำปรึกษาอันเพื่อนบ่อยครั้ง เราจะสามารถในการยอมรับตัวตนของ เรายุ่่นได้และเพื่อที่จะเป็นการปลดปล่อยจากบาดแผลทางจิตใจที่ได้รับในอดีตหรือปลดปล่อยความกดดันที่เกิดขึ้นจากปัญหาโครงสร้างในสังคม . . . เราจำเป็นต้องทำการปลดปล่อยความรู้สึกเพื่อที่จะทำให้ตัวเราหลุดออกจากรูปแบบที่ยึดติดและได้กลับมาเป็นตัวตนที่แท้จริงของเราตามเดิม (สุภัทราพร ตันอธิคม และธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์ , 2547, น. 12-13) เป็นผู้รวบรวม

การให้คำปรึกษาอันเพื่อนถ่ายทอดความคิดเรื่องความพิการและการจัดการกับการใช้ชีวิตพร้อมกับความพิการ โดยกล่าวถึงความพิการว่าเป็นสิ่งที่สังคมสร้างความกดดันให้แก่คนพิการ ที่เรียกว่า การแบ่งแยกทางร่างกาย (Bodyism) ซึ่งเป็นการแบ่งแยกที่มีต่อคนพิการอันมาจากความคิดที่ว่า ทุกส่วนของร่างกายของบุคคลจะต้องมีความสมบูรณ์เหมือนกับร่างกายของคนที่อยู่ในสังคมส่วนใหญ่ นอกจากนี้ในสังคมมีความกดดันอยู่หลายอย่าง ได้แก่ การแบ่งแยกเรื่องความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ (Adultism) การแบ่งแยกทางเพศ (Sexism) การแบ่งแยกทางเชื้อชาติ (Racism) การแบ่งแยกทางอายุ (Ageism) การแบ่งแยกทางชนชั้น (Classism) ความกดดันต่อพฤติกรรมในการรักษาจิตใจให้สมบูรณ์แข็งแรง (Mental Health System Survive) และการแบ่งแยกลักษณะอื่นๆ เช่น การแบ่งแยกทางท้องถิ่นที่อยู่ ความกดดันจากความแตกต่างด้านภาษา การแบ่งแยกพวกกร่วมเพศ เป็นต้น การที่สังคมพยายามแก้ปัญหาที่เกิดจากความพิการ ซึ่งเป็นสาเหตุให้คนพิการเสียเปรียบในสังคมหรือทำให้คนพิการทำอะไรด้วยความเขื่องช้า ด้วยฟื้นฟู

สมรรถภาพร่างกายให้มีความใกล้เคียงกับคนทั่วไปไม่ใช่ทิศทางที่ถูกต้อง คนพิการควรจะต้องหันมาเผชิญหน้ากับอาการหงุดหงิดที่มีอยู่ในตัวตนเสียก่อน และบอกให้คนรอบข้างได้รู้ถึงความรู้สึกนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว คนในสังคมก็จะให้ความสำคัญและขบคิดกับคำถามพื้นฐานๆ อย่างเช่น คำถามว่า “การเดิน” คืออะไร และสังคมก็จะเปลี่ยนไปในที่สุด

หลักคิดในการจัดการกับความกดดันที่เกิดในการใช้ชีวิตอีกประการหนึ่ง คือ คนพิการควรอยู่ใน “ฐานะที่ได้เปรียบ” การที่คนพิการตกอยู่ภายใต้ความคิดเกี่ยวกับบทบาทที่กำหนดให้แก่คนในสังคมส่วนใหญ่ทำให้คนพิการต้องเสียเปรียบ การที่บุคคลละเล็กละลือว่า บทบาทต่างๆ ในสังคมเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้น ไม่ใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติของบุคคลจริงๆ บุคคลสามารถที่จะปลดปล่อยจากความกดดันและมีอิสระสร้างสรรค์ความเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ต้องจำกัดกับความคิดที่มาจากกรอบแบ่งแยกลักษณะต่างๆ ดังนั้นหาบางส่วนที่เขียนถึงบทบาททางเพศที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยแสดงให้เห็นว่าคนพิการสามารถอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ เป็นอิสระจากความกดดันแบ่งแยกในเรื่องหน้าที่ทางเพศได้

เราเคยตั้งคำถามหรือไม่ว่า ‘ให้เหมาะสมกับผู้หญิงผู้ชาย’ คืออะไร การแต่งงานคืออะไร ลองมานึกภาพของคู่ชายหญิงสองคนที่ฝ่ายหญิงมีความพิการ มากกว่าผู้ชาย บทบาทของเพศหญิงหรือสิ่งที่สังคมกำหนดว่ามีเหมาะสมกับความเป็นผู้หญิงจะไม่สามารถนำมาใช้ได้กับคนสองคนนี้ได้ แม้ผู้ชายที่มีความพิการจะทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย สังคมก็คงไม่เรียกชายคนนั้นว่าเป็นเสาหลักของครอบครัวเป็นแน่ ด้วยความพิการนี้เองที่ทำให้ พวกเขาผู้นั้นอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ โดยเราสามารถที่จะเป็นอิสระจากความกดดันในเรื่องการแบ่งแยกหน้าที่ทางเพศ อันเป็นความคิดที่คนในสังคมคิดขึ้นมาผูกมัดคนเรา เราจึงกำความได้เปรียบอันนี้ให้อยู่ในกำมือของเราให้ดี และเมื่อใดที่เราารู้สึกว่า ‘จะสมกับเป็นผู้หญิงหรือสมกับเป็นผู้ชายมันก็ไม่เห็นจะดูเพ้อหว่าอะไรตรงไหนเลย’ ‘เรื่องพรรคนั้นเป็นเรื่องหลอกลวงทั้งเพ’ เมื่อเรารู้สึกดังนี้แล้วจึงปลดปล่อยมันออกไปเสีย (สุภัทราพร ตันอธิคม และธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์, 2547, น. 15) เป็นผู้รวบรวม

การให้คำปรึกษาฉันเพื่อนมีสองรูปแบบคือ การให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัว และการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มหรือใช้คำเรียกภายในกลุ่มคนพิการไทยว่า การจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ (Peer support group) การใช้คำเรียกนี้คนพิการไทยกำหนดขึ้นมาเองเพื่อต้องการแสดงว่ามีความ

แตกต่างกันไปจากการจัดกลุ่มสนับสนุนสำหรับกลุ่มคนที่หลากหลาย เช่น กลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่มีการจัดกิจกรรมกลุ่มพูดคุยระหว่างผู้ที่อยู่ในปัญหาเดียวกัน ในประเทศสหรัฐอเมริกาแนวคิดเริ่มต้นของการให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนมาจากการทำกิจกรรมกลุ่มของผู้ติดแอลกอฮอล์ ใน พ.ศ.2482 ผู้ที่ประสบปัญหาสุราเรื้อรังจะมาร่วมกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนแบบตัวต่อตัว : เป็นการที่คนพิการสองคนมาพูดคุยกัน โดยมีคนพิการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่คนพิการด้วยกัน และจะคัดเลือกคนพิการผู้ให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนที่มีลักษณะความพิการใกล้เคียงกับคนพิการผู้มารับคำปรึกษาเพื่อให้สามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่อาจใกล้เคียงกัน ผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาจะมีบทบาทเป็นคนพิการต้นแบบไปด้วยในขณะเดียวกันด้วย การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนจะเปิดให้มีการระบายความรู้สึกที่คนพิการเก็บไว้ภายในจิตใจเพื่อฟื้นคืนความเชื่อมั่นของบุคคลให้กลับมา การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนมีลักษณะพิเศษที่ว่าผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษาจะแบ่งเวลาอย่างเท่าเทียมกันและสลับบทบาทของการเป็นผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษากัน ผลัดกันคอยรับฟังสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งพูดหรือเล่า

แม้ความรู้เรื่องการให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนจะมาจากความรู้ด้านจิตวิทยาประยุกต์ใช้ทักษะพื้นฐานของการให้คำปรึกษา เช่น ทักษะการฟัง การเปิดให้ผู้รับคำปรึกษาได้ทบทวนและคิดแก้ปัญหาของตนเอง การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น แต่การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนไม่มีวัตถุประสงค์การทำงานแบบนักจิตวิทยาในการบำบัดผู้ป่วยและไม่ได้ยึดการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ ดังนั้นผู้ที่ต้องการการบำบัดทางจิตจะต้องถูกส่งไปให้นักจิตวิทยาหรือจิตแพทย์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษามีฐานะเท่าเทียมในฐานะเป็นเพื่อน มิใช่ผู้รับบริการกับนักวิชาชีพ

การจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ: เป็นการจัดกลุ่มเพื่อเปิดให้คนพิการมาพูดคุยร่วมกันจำนวนประมาณครั้งละ 6-10 คน มีผู้ทำหน้าที่เอื้ออำนวยให้การพูดคุยดำเนินไปได้ด้วยดี ชี้แจงและดูแลรักษาให้มีการปฏิบัติตามกติกากลุ่มในเรื่องเวลา กระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง อาจมีการระดมความคิดเพื่อตั้งหัวข้อพูดคุยกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม หรือผู้นำกลุ่มกำหนดหัวข้อมาก่อน ในช่วงท้ายเมื่อทุกคนได้พูดคุยกันแล้วอาจมีการสรุปหรือไม่มีการสรุปประเด็นก็ได้ ขึ้นอยู่กับหัวข้อ เป้าหมายของการจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการเป็นไปเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความพิการ สิทธิคนพิการ ให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มเกิด การเสริมพลังอำนาจ โดยตระหนักถึงการกดขี่ทางสังคมที่มีต่อกลุ่มคนพิการในลักษณะต่างๆ เมื่อบุคคลรับรู้

ประสบการณ์ที่คล้ายกันของเพื่อนคนพิการที่ผ่านการกดขี่ทางสังคมที่ทำให้รู้สึกเจ็บปวด โกรธ หรือ เสียใจต่อความพิการของตนเองมาก่อน บุคคลจะเริ่มเกิดมีความรู้สึกมีส่วนร่วมและ เป็นส่วนหนึ่งของ กลุ่ม ตลอดจนเกิดจิตสำนึกที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการ ดำเนินชีวิต เมื่อเนื้อหาของกรบทสนทนากลุ่ม เป็นไปเพื่อการเสริมพลังอำนาจของคนพิการตามที่ กล่าวแล้ว ดังนั้นรูปแบบการทำงานจึงไม่ได้จบลงเพียงเพื่อให้เพื่อนคนพิการรู้ สึกปลดปล่อยหรือ เกิดสำนึกทางความคิดเท่านั้น แต่มักจะตามด้วยการทำกิจกรรมการพิทักษ์สิทธิที่เป็นรูปธรรมด้วย ภายหลังจากการจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ จะมีการทำกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น การรณรงค์เรื่องสิ่ง อำนาจความสะดวก การยื่นข้อเสนอลหรือเข้าพบกับผู้นำท้องถิ่นเพื่อนำ เสนอปัญหาของกลุ่มคน พิการในชุมชน ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้คนในสังคมรับรู้เกี่ยวกับเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาของการ เข้ารับบริการของรัฐ และคาดหวังว่าจะทำให้เกิดการจัดปรับสภาพแวดล้อมและการจัดให้บริการที่ เอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อคนพิการและครอบครัวเต็มที่ รวมทั้งคนพิการได้เข้าร่วมใช้ชีวิตในสังคมได้ ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ กิจกรรมกลุ่มเพื่อพิทักษ์สิทธินี้เป็นการปลูกฝังให้คนพิการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม คำนี้ถึงการช่วยเหลือเพื่อนคนพิการด้วยกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม

เอก เล่าถึงการจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการในจังหวัดนครปฐม เขาใช้กระบวนการจัด กลุ่มกระตุ้นให้เพื่อนคนพิการคิดถึงเรื่องความพิการของตนเอง และเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของ ตัวเขากับชุมชน ตลอดจนหน้าที่ของคนพิการที่จะต้องรวมกลุ่มกันและติดตามเรื่องเกี่ยวข้องกับ กลุ่มคนพิการภายในชุมชนเอง

ครั้งแรกของการจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ เราจะคุย หัวข้อเกี่ยวกับความพิการของ ตนเอง อย่างน้อยคนพิการยอมรับและเข้าใจความพิการที่เกิดขึ้นกับตัวเองว่ามัน เกิดขึ้นเพราะเขาทำอะไรเองไม่ได้ หรือว่าใครบอกว่าเขาทำไม่ได้ ถ้าเขาเข้าใจตรงนี้ เขาก็จะเข้าใจว่าจริงๆ แล้วเป็นสังคม เขาต้องทำงานกับสังคม เข้า ใจว่าทำไมจึงต้อง ออกมาเคลื่อนไหว ทำไมต้องออกมาใช้ชีวิตในสังคม ส่วนช่วงบ่ายจะเป็นการเก็บ ประเด็นปัญหาความเดือดร้อนของเขา ทั้งของตัวผู้ปกครอง ตัวคนพิการว่าคุณมี ความต้องการอะไร เมื่อรวบรวมปัญหาได้ก็ทำเป็นหนังสือไปยื่นต่อหน่วยงาน เช่น อบต. พอเย็นเสร็จ เราจะถามหน่วยงานตามแต่ละหัวข้อว่าอันนี้ทำได้ไหม ถ้าทำไม่ได้ ทำไม่ได้เพราะอะไร หากทำได้ จะทำได้เมื่อไร ต่อไปสมมติเรามีโอกาสไปจัดกลุ่ม สนับสนุนอีกครั้ง เราจะพูดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิ เกี่ยวกับกฎหมาย ตอนที่เราไปยื่น หนังสือ เราต้องการคำตอบด้วยว่าคนพิการในชุมชนต้องการอย่างนี้ หน่วยงานจัดทำ

ให้ได้หรือไม่ คนพิการในชุมชนจะเป็นตัวแทนไปติดตามว่าทำได้จริงอย่างไร ถ้าไม่ทำ แล้วกลุ่มคนพิการจะเอาอย่างไร มาพูดคุยหรือจัด peer support (กลุ่มสนับสนุนคนพิการ) กันเอง มันจะทำให้เกิดการเคลื่อนไหว อย่างในพื้นที่นครปฐม เกิดกลุ่ม เกิดชมรมคนพิการได้เพราะให้คนพิการในชุมชนเขาเคลื่อนไหวเอง คนพิการติดต่อกับ อบต. เอง เขาสามารถใช้ทรัพยากรจาก อบต. ได้ เช่น ถ้าเขาจะเดินทางไปร่วมกิจกรรมกลุ่ม เขาก็สามารถขอใช้รถที่อบต. ได้ ถ้าเราสร้างคนเอาไว้ แล้วให้เขาสร้างความเคลื่อนไหวในชุมชนของเขาเอง มีปัญหาอะไรก็สามารจัดกลุ่มพูดคุยกันได้ หรืออธิบายเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง มันจะดีกว่าที่พวกเราจะไปทำหรือจบกิจกรรมไปโดยไม่มีอะไรต่อ (เอก สวัสดิ์จุ, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2551)

ผลการปฏิบัติการทำให้คำปรึกษาฉันเพื่อนในประเทศไทยปัจจุบันโดยภาพรวมสามารถแสดงให้เห็นผลสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากผลลัพธ์ที่คนพิการซึ่งผ่านกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระสามารถเกิดความคิดที่สร้างสรรค์และกระตือรือร้นต่อตนเอง รวมทั้งเป็นอาสาสมัครทำงานในกระบวนการดำรงชีวิตอิสระเพื่อช่วยเหลือเพื่อนคนพิการต่อไป ก่อนหน้านั้นเป็นคนที่มีความคิดต่อความพิการในเชิงลบและไม่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมองค์กรของคนพิการมาก่อน ดังกรณีของผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาคั้งนี้จำนวน 14 คน อย่างไรก็ตามการทำงานทำให้คำปรึกษาฉันเพื่อนพบว่ายังมีปัญหาในด้านเทคนิคการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนแบบตัวต่อตัว เช่น ผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษาเกิดความสัมพันธ์ แบบพึ่งพา ผู้รับคำปรึกษาจะโทรมาคุยกับผู้ให้คำปรึกษาบ่อยครั้งและครั้งหนึ่งใช้ระยะเวลาช้านาน และผู้ให้คำปรึกษาไม่สามารถจัดการกับเหตุการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่สามารถทำให้ผู้รับคำปรึกษาจัดการกับปัญหาด้วยตัวเองได้ตามวัตถุประสงค์ เป็นต้น ดังนั้นในปัจจุบันศูนย์การดำรงชีวิตอิสระจัดให้บริการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนแบบตัวต่อตัวน้อยลง แต่ จัดกิจกรรม กลุ่มสนับสนุนคนพิการมากขึ้น การจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการเป็นงานที่ไม่ต้องการทักษะที่ซับซ้อนในการเป็นผู้นำกลุ่มและได้ผลดีในการเปิดให้ได้พบปะกับกลุ่มคนพิการใหม่ บุคคลพิการที่ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะเข้าสู่กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับความพิการ พบเห็น พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนพิการต้นแบบ พัฒนาความคุ้นเคยในระดับบุคคล ผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาฉันเพื่อนก็จะรวบรวมถึงข้อมูลของบุคคลที่ ละเอียดยิ่งและมีความพร้อมในการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนแบบตัวต่อตัวได้ดีขึ้น

อย่างไรก็ดี ผู้ที่พัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกและมีความคิดต่อความพิการแบบใหม่ภายใต้การดำรงชีวิตอิสระแล้ว ไม่ได้หมายความว่ามีความคิดต่อความพิการ

เชิงลบที่พวกเขาต้องเผชิญอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันในสังคมจะไม่กลับมาสร้างผลกระทบให้กับเขาอีกได้ บุคคลแต่ละบุคคลอาจต้องการบริการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนในช่วงเวลาที่ต้องการ เพื่อดำรงรักษาพลังอำนาจในตัวให้คงอยู่ได้ ดังที่สมาชิกศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ บางคนเล่าถึงในการศึกษาครั้งนี้

ในกระบวนการ ไอแอลมีวิธีการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนมาช่วยตรงนี้ เวลาผมรู้สึกถึงความพิการที่ไม่ดีกับตัวเอง ผมสามารถใช้การให้คำปรึกษาฉันเพื่อนช่วยดึงความรู้สึกกลับมาได้ รู้สึกผ่อนคลายจากความรู้สึกเครียดที่เกิดขึ้นบางขณะ กระบวนการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนดึงให้กลับมาของความพิการของตัวเองว่าไม่ใช่อุปสรรคอุปสรรคที่แท้จริงคืออะไร เป็นการดึงความเชื่อมั่นมากกว่า เพราะเชื่อว่าคงไม่มีใครที่จะยอมรับความพิการของตัวเองได้ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง (สันติ รุ่งนาสวน , สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2551)

การให้คำปรึกษาฉันเพื่อนมีหน้าที่สำคัญทั้งในการสร้างและการดำรงรักษาให้เกิดกระบวนการเสริมพลังอำนาจและการพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงสร้างสรรค์อยู่กับตัวบุคคลได้อย่างต่อเนื่องด้วย

การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living skill training):

การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้คนพิการเป็นของตัวเองและช่วยย ี่ดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ คนพิการควรได้รับการอบรมเรื่องการให้คำปรึกษาฉันเพื่อน เพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้ความเข้มแข็งขึ้น ก่อนที่จะรับรู้เรื่องการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ ผู้ให้คำปรึกษาฉันเพื่อน (Peer counselor) จะเป็นผู้คอยช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลใน การฝึกทักษะ ในคู่มือการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการที่ใช้ในการฝึกอบรมเพื่อให้กลุ่มคนพิการดำเนินโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระตั้งแต่ พ .ศ.2545 มีหัวข้อเรื่องของการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ 10 เรื่อง ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายชีวิต (Goal-setting) การสร้างเอกลักษณ์ภายใต้ความพิการ (Identity establishment) การดูแลสุขภาพอนามัยและการจัดการกรณีฉุกเฉิน (Health, Medical care and emergencies) บริการความช่วยเหลือส่วนตัว (Personal assistance service) ความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family relationships) การจัดการด้านการเงิน (Management of money) การจัดการที่อยู่อาศัย

(Housing) แผนด้านโภชนาการ การซื้อของ และการประกอบอาหาร (Meal planning, shopping and cooking) เพศศึกษา (Sexuality) และทักษะทางสังคมและข้อมูลข่าวสาร (Sociality and information) โปรแกรมการฝึกทักษะฯ ของแต่ละหัวข้อ ใช้เวลา 1-3 เดือน ผู้ให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนจะร่วมหารือกับคนพิการเพื่อจัดทำโปรแกรมการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living Program เรียกว่า ILP) ซึ่งเป็นโปรแกรมระยะเวลา 3-4 เดือน โดยเริ่มต้นจากเลือกเรื่องที่คนพิการมีสภาพปัญหาหนัก และคาดหวังว่าเมื่อสิ้นสุดโปรแกรมจะทำให้เหลือปัญหาน้อยที่สุด ผู้ให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนที่มีข้อระวังในการจัดโปรแกรมการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ คือ ให้สังเกตพฤติกรรมผู้เข้าฝึกทักษะแต่ละคน ไม่ควรบีบบังคับให้คนที่มาฝึกทักษะฯ เข้าใจหรือรู้สึกเหมือนตนเอง ภายใต้น **แนวคิดที่ว่า คุณค่าในสังคมเกิดขึ้นจากความเคารพที่มีให้ระหว่างผู้คน และการเข้าใจว่าชีวิตของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน รวมทั้งไม่ทำบรรยากาศให้เป็นแบบครูกับนักเรียน ควรให้คำแนะนำเพียงที่จำเป็น ช่วยเหลือชีวิตคนพิการง่ายขึ้น โดยความคิดของตัวเอง** (นาคานิชิ, 2545, น. 2-6)

ในที่นี้อาจกล่าวเปรียบเทียบแบบง่ายว่า ส่วนใหญ่การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนเป็นเรื่องของการนึกคิด (Thinking) สำหรับการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระเป็นเรื่องของการลงมือกระทำ (Doing) ความสัมพันธ์ของทั้งสองส่วนนี้มีความจำเป็นในกระบวนการเสริมพลังอำนาจและพัฒนาอัตลักษณ์ความ พิจารเชิงบวกของบุคคล การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนและการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระจะดำเนินควบคู่กันไป ภายหลังจากบุคคลได้รับการให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนไประยะหนึ่งจนเกิดความเข้มแข็งในจิตใจขึ้นและแจ้งความประสงค์ต้องการฝึกทักษะแล้ว จึงเริ่มจัดทำโปรแกรมการฝึกทักษะฯ เมื่อ บุคคลพิการได้รับการเสริมพลังอำนาจจากการตระหนักถึงความกตัตนที่ตนเองได้รับผ่านการให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนแล้ว ในระยะเริ่มต้นการฝึกทักษะฯ จะช่วยทำให้บุคคลสามารถกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้ตนเองเห็นผลลัพธ์เป็นรูปธรรมจริง อันสอดคล้องกับความ คิดแบบใหม่ที่ว่าคนพิการมีศักยภาพ สามารถกระทำสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์ได้ ในทางหนึ่งเป็นเสมือนการพิสูจน์ความสามารถของตนเอง ซึ่งไม่คาดคิดมาก่อนว่าตนเองที่มีความพิการระดับรุนแรงจะทำได้ ผลดียังเกิดขึ้นกับสภาวะทางจิตใจและร่างกาย การทำงานของอวัยวะร่างกายบางส่วนทำงานได้ดีขึ้นเนื่องจากบุคคล ได้ใช้ความคิด เคลื่อนไหว ในการทำสิ่งต่างๆ แทนการนอนนิ่งอยู่บนเตียง หรือใช้ชีวิตอยู่แต่เพียงภายในบริเวณบ้าน ซึ่งมีระยะพื้นที่ในการเคลื่อนไหวไม่มากนัก ได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตใหม่จากการเข้าร่วมกลุ่ม พบปะ สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่หลากหลายขึ้น ปรานีเล่าถึง การเปลี่ยนความคิดที่มีต่อตนเองและสภาพร่างกายที่เกิดขึ้น หลังจากการเข้าโปรแกรมการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดชลบุรี 3 เดือน เมื่อ พ.ศ. 2548

จากที่ฉันอยู่บ้านไม่เคยอาบน้ำเลย เพราะว่าไม่เข้าใจว่าฉันจะอาบน้ำได้ ตอนอยู่ที่โรงพยาบาลฉันจะเกิดอาการกระตุกถ้าโดนน้ำมากๆ เมื่อมาที่ศูนย์ไอแอลนี้ ฉันได้ฝึกการใช้ชีวิต เรียนรู้การเข้าห้องน้ำโดยนั่งอยู่บนรถเข็นแล้วปรับเอน ใช้ช้อน ใช้น้ำล้างหน้าแปรงฟันเอง สำหรับระบบขับถ่าย ฉันจะมีความรู้สึกเมื่อปัสสาวะอย่างเดียวถ่ายหนักจะไม่มีความรู้สึก ฉันใช้ยาถ่ายมาโดยตลอด แล้วพอมารู้สึกก็เปลี่ยนจากยาถ่าย มาเป็นการสวน สามารถนั่งบนโถชักโครก นั่งท่าตรงได้ จากเดิมที่นั่งไม่ได้ . . .

ฉันได้เห็นคนพิการที่มีลักษณะเดียวกัน ฉันปรับใจและกล้าออกสังคม กล้าออกไปข้างนอกเอง ทำอะไรต่างๆ เอง เมื่อก่อนตอนอยู่บ้าน ฉันไม่เคยมีบัตรประชาชน พอฝึกทักษะแล้ว ฉันกล้าไปที่อำเภอเพื่อติดต่อทำบัตรประชาชนเอง ไปธนาคารเอง แทนไม่น่าเชื่อว่าฉันจะมาถึงจุดนี้ได้จากที่คิดว่าตัวเองไม่สามารถทำอะไรได้แล้ว . . . คนในครอบครัวดีใจเมื่อเห็นว่าฉันดีขึ้น จากที่เนื้อตัวผมมึบ พอมารู้สึกได้ยกตัว ยกกัน ทำให้กล้ามเนื้อเกิดขึ้นมา จากที่เคยทานได้น้อยๆ ก็ทานได้มาก ใบหน้าเปลี่ยนจากที่อยู่บ้านไม่ค่อยได้รับแสงแดด ผิวหน้าเป็นกระ แดกเป็นแผล พอได้ออกมาข้างนอก ผิวหน้าก็ดีขึ้น (ปราณี สุวรรณฤทธิ์, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2551)

ลักษณะของโปรแกรมการฝึกทักษะฯ เป็นกา รฝึกบุคคลครบทุกขั้นตอนในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เริ่มตั้งแต่การคิด วางแผน และลงมือกระทำกิจกรรม ผู้ให้คำปรึกษาฉันเพื่อนจะเอื้ออำนวยให้บุคคลเข้าใจถึงเหตุผลของการทำแต่ละกิจกรรมว่ามีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร อาทิ การวางแผนทำอาหาร บุคคลจะต้องเข้าใจว่า อาหารมีความสัมพันธ์กับการมีสุขภาพที่ดี การกำหนดเป้าหมายชีวิต มุ่ง ให้บุคคลคิดทบทวนปัญหาหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตและกล้าที่จะกำหนดเป้าหมายเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต บุคคลจะต้องเข้าใจว่าการดำเนินชีวิตจะต้องมีการสร้างเป้าหมาย การสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ความพิการ มีวัตถุประสงค์ให้บุคคลเกิด “ความเชื่อมั่นในตนเอง” ซึ่งให้ความหมายว่า การมีความรักในตนเองทุกเรื่อง ทุกส่วน รวมทั้งความพิการของตนเองด้วย บุคคลจะต้องรับรู้ว่าคุณค่าในสังคมจะต้องมีการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตนเองอย่างน้อยหนึ่งอย่าง **คนพิการควรจะมีจุดมุ่งหมายที่จะเป็น ตัวของตัวเองในฐานะปัจเจกชน นอกเหนือจากการเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายคนหนึ่ง หรือคนพิการคนหนึ่ง** (นากานิตี, 2545, น. 17) หลังจากนั้นบุคคลลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จริง มีการประเมินผลการเรียนรู้หรือการปฏิบัติการณ์ว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร

ในที่นี้จะกล่าวถึง**บริการความช่วยเหลือส่วนตัว (Personal assistance service)** ในรายละเอียดเนื่องจากเป็นบริการที่สำคัญซึ่งบุคคลจำเป็นต้องใช้ โดยเฉพาะบุคคลที่มีความบกพร่องของอวัยวะร่างกาย ประสบการณ์รับรู้ การนึกคิด หรือด้านจิตในระดับรุนแรง ผู้ไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเองได้ ในประเทศไทยใช้คำเรียกผู้ที่ให้ความช่วยเหลือส่วนตัวว่า ผู้ช่วยคนพิการ (Personal assistant) โดยทั่วไปบุคคลพิการสามารถใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์มาช่วยในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ แต่ยังมีกิจวัตรประจำวันจำนวนมากที่ไม่สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ จึงจำเป็นต้องการผู้ช่วยที่เป็นมนุษย์มาช่วยสนับสนุน

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของการดำรงชีวิตอิสระมีคุณภาพในการริเริ่มให้เกิดการจัดบริการที่เรียกว่าบริการความช่วยเหลือส่วนตัวขึ้น เดิมบริการที่มีลักษณะให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในหลาย ประเทศเป็นรูปแบบของผู้ช่วยทำงานบ้าน (Home helper) หรือ ผู้ดูแล (Caretaker) สำหรับบริการผู้ช่วยคนพิการ (Personal assistant) จะทำงานตามแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ แตกต่างออกไปจากบริการแบบที่มีอยู่เดิม โดยบริการมุ่งช่วยให้คนพิการเกิดการดำรงชีวิตอิสระ คิด ตัดสินใจเพื่อควบคุมวิถีชีวิตของตนเองให้ได้มากที่สุด การเคลื่อนไหวทางสังคมของคนพิการในประเทศต่างๆ ปรารถนาเพื่อให้รัฐสนับสนุนให้มีการจัดบริการผู้ช่วยคนพิการสำหรับบุคคลพิการ ในประเทศญี่ปุ่นแสดงเจตจำนงต่อสาธารณชนว่าผู้ช่วยคนพิการเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลพิการ ในประเทศญี่ปุ่นแสดงเจตจำนงต่อการรณรงค์ในแต่ละปีจะเป็นการเจรจาต่อรองกับรัฐเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงบริการผู้ช่วยคนพิการที่รัฐจะจัดให้ บางปีรัฐพิจารณาตัดลดงบประมาณ กลุ่มคนพิการทางร่างกายระดับรุนแรงนั่งบนเก้าอี้รถเข็นไฟฟ้าจะรวมตัวกันประท้วงเพื่อยืนยันสิทธิในการที่จะมีชีวิตอยู่รอดโดยให้คงจำนวนชั่วโมงบริการผู้ช่วยคนพิการไว้ไม่ให้ถูกตัดลด กลุ่มประเทศแถบยุโรปรณรงค์ให้มีการจัดบริการผู้ช่วยคนพิการตามแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ โดยเสนอตั้งแต่วิธีการจัดบริการ จากเดิมที่รัฐจัดบริการให้มีผู้มาให้ความช่วยเหลือที่บ้านซึ่งคนพิการไม่สามารถเลือกหรือจัดการบริการเองได้ กลายมาเป็นรัฐจ่ายเป็นเงินหรือคูปองตรงให้กับคนพิการ แล้วให้คนพิการจัดการวางแผนการใช้จ่ายเงินแล้วไปเลือกรับบริการผู้ช่วยคนพิการจากองค์กรที่ได้รับการอนุญาตให้จัดบริการตามความต้องการ เรียกว่า โปรแกรมการจ่ายเงินตรง (Direct payment program)

ในประเทศไทย พันโทต่อพงษ์ กุลครรชิต และ นายสุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ ผู้ที่ริเริ่มการจัดทำโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทยร่วมกับผู้นำคนพิการญี่ปุ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ได้เข้าร่วมในกระบวนการจัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ... ภายหลังเมื่อพันโทต่อพงษ์เสียชีวิต นายธีรยุทธ สุขคนวิทย์ ทำหน้าที่เป็นผู้แทน

จนกระทั่งพระราชบัญญัติได้ผ่านขั้นตอนทางกฎหมาย ประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 บุคคลทั้งสามเป็นผู้แทนในการนำเสนอแนวคิดเรื่องผู้ช่วยคนพิการซึ่งเป็นไปตามหลักการบริการความช่วยเหลือส่วนตัวภายใต้บริการการดำรงชีวิตอิสระ บรรลุลงในกฎหมาย และส่งผลให้เกิดระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติเรื่องบริการผู้ช่วยคนพิการใน พ.ศ. 2552 ขึ้น ระหว่างขั้นตอนร่างกฎหมาย กลุ่มคนพิการในประเทศไทยมีความเห็นสอดคล้องกับปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ และมีมติให้แยกคำว่า ผู้ช่วย ออกจากคำว่า ผู้ดูแล โดยให้ความหมายคำทั้งสองไว้ในกฎหมายดังนี้

ผู้ดูแลคนพิการ หมายความว่า บิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่นใด ที่รับดูแลหรืออุปการะคนพิการ

ผู้ช่วยคนพิการ หมายความว่า บุคคลซึ่งให้ความช่วยเหลือคนพิการเฉพาะบุคคล เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจวัตรที่สำคัญในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ , 2550, น. 3)

“ผู้ช่วยคนพิการ” ต่างกับ **“ผู้ดูแลคนพิการ”** โดยเฉพาะเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยหรือผู้ดูแลกับคนพิการ ในสังคมไทยทั่วไป “ผู้ดูแล” มักจะเป็นบุคคลในครอบครัว เครือญาติ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อยู่ภายในภาคปฏิบัติการวาทกรรมความพิการในเชิงลบซึ่งเห็นว่าความพิการ เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ดังนั้นความคิดหรือข้อสันนิษฐานที่ปรากฏกับคนพิการจึงเป็นไปในลักษณะที่คนพิการเป็นผู้รอรับ ฟังฟัง ไม่มีความสามารถหรือประสิทธิภาพในการกระทำสิ่งต่างๆ ผู้ดูแลจะทำหน้าที่คิด ตัดสินใจ และกระทำการกิจกรรมแทนคนพิการแทบทั้งหมด หากผู้ดูแลเป็นคนในครอบครัว เช่น บิดา มารดา พี่น้อง หรือญาติ คนพิการจะรู้สึกมีอำนาจน้อยกว่าตามขนบธรรมเนียมการปฏิบัติภายในครอบครัว หลายคนไม่สามารถสื่อสาร แสดงความคิดเห็นได้โดยมีความรู้สึกอิสระ สบายใจ

ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจะมีหน้าที่ในการจัดฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการ เพื่อให้รับทราบถึงแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระและกติกาในการทำหน้าที่ผู้ช่วยคนพิการ “ผู้ช่วยคนพิการ” ตามแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ หมายถึง ผู้ที่ให้การช่วยเหลือคนพิการในการประกอบกิจกรรมในชีวิต ในกรณีที่คนพิการไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง หรือคนพิการพิจารณาเห็นว่าถ้าให้ผู้ช่วยทำกิจกรรมแล้วจะคุ้มค่างบเวลาและทรัพยากรมากกว่าทำด้วยตัวเอง เช่น คนพิการบางคน

อาจใช้เวลานานกว่าครึ่งชั่วโมงในการสวมใส่ถุงเท้าด้วยตัวเอง จึงขอให้ผู้ช่วยสวมใส่ให้แต่คนพิการจะเป็นผู้เลือกสีสันหรือลักษณะของถุงเท้าเพื่อให้เหมาะกับความต้องการของตนเอง ในที่นี้ ผู้ช่วยจะปฏิบัติตามความต้องการ การตัดสินใจ หรือการบอกกล่าวของคนพิการ โดยไม่ช่วยตามความคิดเห็นของตนเอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ช่วยซึ่งไม่ใช่บุคคลในครอบครัวกับคนพิการจะมีลักษณะที่เท่าเทียม

การใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างผู้ช่วยกับคนพิการเป็นหัวใจสำคัญ ของการดำรงชีวิตอิสระ ทั้งสองฝ่ายจะได้รับการฝึกอบรมให้เข้าใจแนวคิดและเงื่อนไขที่กำหนด ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในฐานะหน่วยบริการ (Service provider) จะมีการจัดให้บริการผู้ช่วยคนพิการ โดยจะมีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของผู้ช่วยและคนพิการไว้ ดังนี้

สิทธิของผู้ช่วย คือ ผู้ช่วยมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนตามที่ตกลงไว้กับคนพิการหรือองค์กร มีสิทธิในการยกเลิกการให้บริการต่อคนพิการได้ ในกรณีที่ผู้ช่วยไม่สามารถให้ความช่วยเหลือคนพิการคนนั้นๆ ได้ มีสิทธิที่จะขอปรึกษากับองค์กรเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับคนพิการในการ ปฏิบัติงาน และมีสิทธิในการทราบตารางกิจกรรมของคนพิการล่วงหน้าเพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน

หน้าที่ของผู้ช่วย คือ ทำความเข้าใจแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ มีความรับผิดชอบและรักษาเวลาในการทำงาน ทำความเข้าใจเทคนิควิธีการให้ความช่วยเหลือและเรียนรู้การช่วยเหลือคนพิการ เฉพาะราย ทำความเข้าใจแผนงานของคนพิการ ไม่ตัดสินใจแทนคนพิการ ไม่แสดงกริยาหรือใช้น้ำเสียงที่ไม่สุภาพ

สิทธิของคนพิการ คือ คนพิการมีสิทธิที่จะเลือกรับบริการจากผู้ช่วยได้ตามความเหมาะสม กำหนดการรับความช่วยเหลือตามตารางเวลาที่กำหนดไว้ มีสิทธิเปลี่ยนผู้ช่วยได้ หากผู้ช่วยปฏิบัติงานไม่ตรงตามข้อตกลงหรือแสดงกริยาไม่เหมาะสม มีสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตัวเองในการขอความช่วยเหลือจากผู้ช่วยตามความสามารถของตนเอง และมีสิทธิขอปรึกษากับองค์กรเมื่อมีปัญหากับผู้ช่วยในการให้ความช่วยเหลือ

หน้าที่ของคนพิการ คือ ทำความเข้าใจบทบาทของผู้ช่วย หากคนพิการทำงานนั้นเองได้ไม่ควรให้ผู้ช่วยทำ รู้จักใช้เวลาอย่างมีคุณค่าในการรับความช่วยเหลือจากผู้ช่วย ประเมินความต้องการและกำหนดแผนการในแต่ละวันว่าต้องการความช่วยเหลือใน

เรื่องใดบ้าง และใช้คำพูดสุภาพและชัดเจนในการขอความช่วยเหลือจากผู้ช่วย (ศูนย์พระมหาไถ่เพื่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ, ม.ป.ป., น. 13 – 14 และ 16)

ปัญหาผู้ช่วยคนพิการในประเทศไทยที่สำคัญคือ บุคคลมาทำงานรับจ้างเป็นผู้ช่วยคนพิการอย่างต่อเนื่องมีจำนวนน้อย เนื่องจากลักษณะการทำงานเกี่ยวข้องกับการทำงานประจำวันส่วนบุคคล เช่น การอาบน้ำ การขับถ่าย ซึ่งบุคคลจำนวนมากไม่คุ้นเคยที่จะปฏิบัติงานเหล่านี้ ประกอบกับค่าตอบแทนที่ไม่สูง ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระไม่ได้บริหารงบประมาณเพื่อจัดจ้างผู้ช่วยคนพิการอย่างต่อเนื่องเพราะการทำงานส่วนใหญ่เป็นรายโครงการ บางช่วงเวลาอาจไม่มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้ช่วยคนพิการ ดังนั้นจึงไม่ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ การหยุดทำโครงการบางช่วงเวลาและไม่มีกำหนดระยะเวลาแน่นอนทำให้ผู้ที่มาทำงานหน้าที่ผู้ช่วยคนพิการเกิดความไม่มั่นคงในงาน บุคคลจึงเริ่มมองหางานใหม่ที่คาดว่าจะมีความมั่นคงมากกว่าก็จะย้ายไปทำงานที่อื่น สิ่งที่ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระแก้ปัญหาในเรื่องนี้คือ การจัดจ้างผู้ช่วยคนพิการลักษณะรายเดือน เดือนละประมาณ 6,000-7,000 บาท หรือ จ้างรายวัน วันละ 200-300 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนชั่วโมงและลักษณะงาน ผู้ช่วยคนพิการจะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มคนพิการที่มาทำกิจกรรมของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ โดยไม่ได้ช่วยเหลือแบบเฉพาะรายบุคคล (ผู้ช่วยคนพิการหนึ่งคนต่อคนพิการหนึ่งคน) ปัญหาเรื่องการขาดแคลนผู้ช่วยคนพิการอาจเป็นอุปสรรคให้กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการขยายผลไปได้อย่างล่าช้า

บริการข้อมูลข่าวสารและการส่งต่อ (Information and referral):

บริการข้อมูลข่าวสารและการส่งต่อ มีหน้าที่ในการสนับสนุนการเข้าถึงบริการของคนพิการ (Access to services) และให้บุคคลพิการได้เรียนรู้ข้อมูลเพื่อใช้ในการพิทักษ์สิทธิส่วนบุคคล (Self-advocacy) ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับบริการสำหรับคนพิการในด้านต่างๆ และถ่ายทอดให้คนพิการทราบถึงสิทธิของบุคคลในฐานะพลเมืองซึ่งสามารถรับประโยชน์จากรัฐ อาทิ บริการทางการแพทย์ การศึกษา การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ สิทธิประโยชน์ของภาครัฐจากการประกันสังคม เบี้ยยังชีพ คนพิการ เป็นต้น หากคนพิการร้องขอหรือคณะทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ พิจารณามีต้องส่งต่อบุคคลไปรับยังหน่วยงาน ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ จะประสานงานและติดตามผลเพื่อให้บุคคลได้รับบริการ

ตามความต้องการ ดังนั้นการทำงานเป็นเครือข่ายติดต่อกับหน่วยงานบริการด้านต่างๆ จึงเป็นหัวใจของงานบริการนี้

เมื่อบุคคลเข้าถึงบริการพื้นฐานในสังคม นั้นหมายถึงบุคคลมีโอกาสดำเนินชีวิตและพัฒนาศักยภาพตนเองในเรื่องพื้นฐานอันจะสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตเดกเช่นบุคคลทั่วไป ดังเรื่องการรักษาสุขภาพ คนพิการหลายคนไม่เข้าใจลักษณะความพิการและผลกระทบต่อสุขภาพของตนเองเนื่องจากมีความคิดว่าร่างกายไม่มีอะไรดีขึ้นอีกแล้วและไม่ต้องการออกไปภายนอกบ้านเพื่อพบปะกับผู้คน คนพิการหลายคนไม่ได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนดบังคับตามกฎหมายทำให้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้

การที่บุคคลเริ่มตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลแล้วจะส่งผลให้ตระหนักถึงการถูกละเมิดสิทธิที่อาจเกิดขึ้นได้ หากบุคคลสามารถจัดการปัญหาเกี่ยวกับการถูกละเมิดสิทธิในระดับบุคคลได้ เรื่องนั้นจะเป็นเรื่องของการพิทักษ์สิทธิระดับบุคคล หากบุคคลไม่สามารถเจรจาหรือจัดการปัญหาได้ ประเด็นที่เป็นเรื่องส่วนตัวจะถูกนำขึ้นมาเป็นประเด็นสาธารณะ ผ่านกิจกรรมการพิทักษ์สิทธิในระดับองค์กร ดังกรณีการที่บุคคลพิการคนหนึ่งร้องเรียนต่อหน่วยงานเอกชนที่ให้บริการผู้ช่วยคนพิการ ซึ่งไม่มีความรับผิดชอบปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงร่วมกันแล้วไม่เป็นผล คนพิการนำเรื่องมาปรึกษากับศูนย์การดำรงชีวิต ตติสสระให้เป็นหน่วยที่ช่วยเจรจาต่อรอง การดำเนินการในลักษณะขององค์กรคนพิการได้รับความสนใจจากสื่อและกลุ่มคนมากกว่า ทำให้กรณีดังกล่าวถูกนำไปเขียนเผยแพร่ในสื่อและวงสนทนาระหว่างกลุ่มคนพิการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผลที่ได้คือหน่วยงานคู่กรณีจัดการชดเชยค่าเสียหายให้กับคนพิการตามที่ตกลงกัน

การพิทักษ์สิทธิ (Advocacy):

ศูนย์การดำรงชีวิตตติสสระของคนพิการดำเนินงานด้านการพิทักษ์สิทธิในสองระดับคือระดับบุคคลและระดับสังคม ในระดับบุคคล กรณีบุคคลพิการไปรับบริการจากหน่วยงานบริการแล้วถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ศูนย์การดำรงชีวิตตติสสระฯ จะให้คำปรึกษาหรือร่วมกับบุคคลหากมีความต้องการในจัดทำเรื่องร้องเรียนไปยังหน่วยงานเพื่อให้ได้รับบริการที่เป็นธรรม

ในระดับสังคม ศูนย์การดำรงชีวิตตติสสระของคนพิการในแต่ละท้องถิ่นจะจัดการงานด้านการพิทักษ์สิทธิในระดับท้องถิ่น เช่น การรวมตัวเพื่อยื่นหนังสือแสดงความต้องการของกลุ่มคนพิการต่อหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น สำหรับการพิทักษ์สิทธิระดับประเทศจะดำเนินการโดยสภาศูนย์การดำรงชีวิตตติสสระของคนพิการประเทศไทย ในฐานะองค์กรประสานกลางของเครือข่ายการ

ดำรงชีวิตอิสระจะเป็นหน่วยที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเข้าร่วมประชุม เจริญต่อรอง ในการ จัดทำนโยบายสาธารณะร่วมกับหน่วยงานรัฐ หรือเป็นศูนย์กลางของการจัดการรณรงค์ขนาดใหญ่ กิจกรรมการพิทักษ์สิทธิต่างๆ เปิดให้บุคคลพิการได้มีโอกาสพัฒนาความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม คนพิการบางคนรู้สึก ภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางสังคมอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้เป็นรูปธรรม อีกทั้งเป็นหนทางในการระบายความรู้สึกคับข้องใจ ในการถูกเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมบางอย่างออกมาให้เป็นการกระทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ ภาตบอกล่าความสนใจส่วนตัวในการเข้าร่วมทำงานเป็นคณะกรรมการของศูนย์การดำรงชีวิต อิสระของคนพิการจังหวัดนนทบุรีว่า เขาเห็นว่าศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ทำงานต่อเนื่องและสร้าง ผลงานได้ชัดเจน เขาเห็นพลังของการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ซึ่งทำให้เสียงของคนพิการดังขึ้นและ ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มากกว่าทำเพียงบุคคลเดียวเพื่อต่อสู้กับกา รเลือก ปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ภาตบเป็นหัวหน้ากลุ่มอาชีพอิสระของคนพิการและรณรงค์ เรื่องการจัดทำสถานที่ให้คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ในอาคารหรือหน่วยงาน เขาและ สมาชิกกลุ่มต้องเดินทางไปติดต่อและจัดวางขายสินค้ายังสถานที่มากมาย ทำให้รับรู้ถึงอุปสรรคที่ คนพิการต้องเผชิญในการใช้ชีวิตประจำวันและเข้าถึงโอกาสในสังคม ประเด็นการรณรงค์เรื่องการ จัดทำสถานที่และจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ที่คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ และการจัดบริการ ผู้ช่วยคนพิการเป็นสองประเด็นหลักของเครือข่ายการดำรงชีวิตอิสระที่ผูกโยงสมาชิกร่วมกัน ผู้ที่ ประสบปัญหาและความต้องการที่คล้ายกันเข้าไว้ด้วยกัน

การบริหารศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ (Management of Independent Living Center):

ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนพิการเพื่อ จัดบริการการดำรงชีวิตอิสระให้แก่เพื่อนคนพิ การ การบริหารศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ มีหน้าที่ ทางอ้อมในกระบวนการเสริมพลังอำนาจและพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการในระดับบุคคล แต่มี ความจำเป็นยิ่งในระดับองค์กร ในการรับผิดชอบให้เกิดการจัดทำกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ ที่มีประสิทธิภาพ ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการเคลื่อนไหวและคงอยู่ของ งานการดำรงชีวิตอิสระ การบริหารศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ จึงมีหน้าที่ในการรักษาความเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ให้คนพิการผู้ทำงานเป็นคณะทำงานได้พัฒนาความเชี่ยวชาญในงานการ ดำรงชีวิตอิสระเพื่อให้สามารถจัดบริการที่มี คุณภาพ สามารถสร้างประโยชน์ให้กับเพื่อนคนพิการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ มีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นหน่วยงานบริการ จึง

ต้องคำนึงถึงเรื่องคุณภาพของบริการ อันจะสร้างความน่าเชื่อถือต่อ สาธารณะให้เกิดขึ้นกับองค์กร
ได้

การเชิญบุคคลพิการที่ผ่านกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระและเกิดการเปลี่ยนแปลง
ตนเองในเชิงบวกมาเป็นอาสาสมัครในการทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ เป็นรูปแบบหนึ่ง
ของการบริหารบุคลากรของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ซึ่งทำให้ศูนย์ดำเนินการไปได้ ใน
ขณะเดียวกันนับว่าเป็นการฝึกฝนบุคลากรให้มีทักษะในการ ทำงานด้านต่างๆ เพื่อสร้างความ
เข้มแข็งให้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มการดำรงชีวิตอิสระ และ การส่งเสริม
อัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มให้คงอยู่กับบุคคลได้อย่างต่อเนื่อง

บทบาทครอบครัวในการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สําคัญ ผลกระทบมากต่อความคิดความรู้สึก
ตลอดจนการกระทำของบุคคลพิการ บุคคลพิการในการศึกษาคั้งนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้าน
ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ในเรื่องเล่าของแต่ละบุคคลล้วนแสดงถึงความซาบซึ้งที่ท่ามกลางการ
ร่วมทุกข์ร่วมสุขของคนในครอบครัวผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและ
กัน อันแสดงถึงความผูกพันที่มีต่อกันกับสมาชิกในครอบครัว ความเอาใจใส่ของคนในครอบครัว
เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต การแสดงออกของคนในครอบครัวอาจเสมือนเป็นการ
ปกป้องหรือเป็นห่วงมาก แต่โดยรวมแล้วสนับสนุนให้บุคคลพิการได้ทำกิจกรรมตามที่ต้องการ

ยังงั้นเขาก็ไม่ทิ้ง เขาให้โอกาสเรา แม่เคยคิดแรกๆ มีเคยคิดว่าให้ไปอยู่สถาน
สงเคราะห์ดีไหม ตั้งแต่ปีแรก 2537-2538 คือเราไม่รู้สภาพว่าสถานสงเคราะห์เป็น
ยังงั้น ไม่ได้คิดมาก ก็คิดว่าไปก็ได้ เจ็ดอง เจ็ดแดงมาถาม เขาคุยกันแล้วว่าไปก็ได้ แม่
จะได้ไม่เป็นภาระ เพราะเราไม่รู้ว่าจะข้างหน้าสภาพเป็นอย่างไร แต่ในที่สุดก็ไม่ได้พา
ไป เขาคงคิดกันแล้วว่าเขาเลี้ยงกันเอง เขาไม่มีใคร เจ็ดอง เจ็ดแดง แต่งงานแล้วไม่มี
ลูก มีแต่หลาน น้องอร น้องชัยลูกเจ็ดแดง ลูกเจ็ดตัน (อรุณวดี ลิ้มอังกูร, สัมภาษณ์, 9
พฤษภาคม 2552)

ตอนนั้นผมไม่รู้ว่ามีพิการ อยู่รพ. ผมก็ไม่รู้ว่ามีพิการ คือคิดว่าเดี๋ยวก็คงหาย ไม่มี
ความรู้ว่าเป็นโรคเกี่ยวกับประสาทไขสันหลัง แล้วก็รุนแรงด้วย ไม่มีทางรักษาหาย
พอรักษาไป กินยาไป ไม่เห็นจะดีขึ้น จนเราก็อำใจ ทางพี่น้องพอได้ยินข่าวที่ไหนมา ก็

พาไปหวังจะรักษาให้ดีขึ้น แม้ที่พาไปอาจจะตกย้ำซ้ำเติมยิ่งกว่าเก่า ... แต่ก็อยาก
 หาย พอใครถามความรู้สึกว่าเป็นยังไง จะบอกว่าไม่ดีได้ยังไง ก็ต้องบอกว่าดีขึ้น
 ไปพิษณุโลก พี่ชายคนเหนือกว่าผมก็ควักเงินให้พันสองพันให้ไปค่าน้ำมัน (อำพล
 เพิกแย้ม, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2552)

บุคคลพิการผู้มีส่วนร่วม มในการศึกษาทุกคนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ใน
 รูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการดูแลการประกอบกิจวัตรประจำวันของคนพิการ เช่น การ
 รับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย การขับถ่าย การเคลื่อนย้ายตัวคนพิการ เป็นต้น
 ตลอดจนความสัมพันธ์ทางจิตใจ เช่น การได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัว การรับรู้ถึงความ
 รักความห่วงใยที่มีต่อตนเอง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ที่มนุษย์ต้องการ
 โดยทั่วไป ลักษณะการปฏิบัติ ของคนในครอบครัว จะไม่เหมือนกับการปฏิบัติของผู้ช่วยคนพิการ
 เนื่องจาก มีองค์ประกอบเรื่อง ความสัมพันธ์ของความเป็นครอบครัวร่วมอยู่ด้วย การปฏิบัติต่างๆ
 มาจากความรัก ความห่วงใย ความปรารถนาดี ความตั้งใจเพื่อให้บุตรหรือญาติพี่น้องมีความ
 พึงพอใจมากที่สุด

หากพบครอบครัวที่มีลูกพิการจะแนะนำเหมือนที่เราทำให้ลูก ให้เห็นว่าเวลารวมของ
 เรา ไม่ต้องคิดอะไร อย่าทะเลาะให้เขาได้ยิน อะไรขาดเหลืออย่าบ่นให้ได้ยิน กำลังใจ
 สำคัญที่สุด ไม่ทะเลาะกันเสียงดัง เขาจะคิดว่าทะเลาะกันเพราะเขา ใครมีอะไรก็หา
 มา กำลังใจสำคัญที่สุด บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น เอาใจเขาน่าดู กำลังใจดี อะไรมันก็ ดี
 เดินไม่ได้อะไร ก็ยังดีขึ้น ะ ไม่มีใครรังเกียจเขาเลย ญาติ เพื่อนฝูงก็มาหา อุ้มกันไป
 ... เป็นใหม่ๆ มีหงุดหงิด รู้แล้วพอหงุดหงิดเราก็ไม่พูดอะไร ทำให้เขาอย่างเดียว ถ้า
 เขาไม่หงุดหงิดเขาจะพูดจ้อ พอเขาเจี๊ยบ รู้แล้วว่าต้องคิดอะไรอยู่ในใจ จะกินอะไร
 ไม่ถาม ให้เขาพูดก็แล้วกันถึงจะพูด (ทองอยู่ รุ่งนาสวน, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม
 2551)

ตอนแรกรู้สึกสงสาร ทำใจไม่ได้หลายปี หลายปีที่เดียวเลย ลูกชายคนเดียว หวังจะฟัง
 เขา แต่ไม่รู้จะทำยังไง ... ตอนนี้อยอมรับครับ เป็นลูกเรา อะไรเกิดก็ต้องเกิด ดูแลเขา
 ไปเรื่อยๆ เป็นพ่อแม่ต้องดูแลเขาดีๆ ให้กำลังใจเขา ถ้าไม่ดูแลเขา เขาก็ไม่มีโอกาสดี
 ขึ้นมาเลย บางคนนอนเป็นแผลกดทับแล้วครอบครัวไม่ดูแลเขา จะตายมีตายแน่

อยู่แล้ว ต้องเอาใจใส่เขา เป็นวิบากกรรม ไม่ต้องไปคิดอะไร ... ไม่เคยถามเขาว่า ออกไปทำกิจกรรมอะไร ก็หาข้าวหาปลาให้เขากิน จัดการให้เรียบร้อย หมดทุกอย่าง มีพี่เลี้ยงดูแลเขา อยู่มา 16 ปี ... ตอนหลังคนดูแลขับรถได้ จะไปไหนก็ไป ขับกันไป เมื่อวานก็ไปเที่ยว ไม่รู้ว่าไปไหน ถ้าเขามีความสุข เราก็โอเค สนับสนุนเขา ให้กำลังใจ ไม่ด่า ไม่ว่า อย่าทำให้เขารู้สึกไม่ดี หลายคนให้ลูกอยู่เฉยๆ ไม่ต้องทำอะไร นอนไปเฉยๆ บางคนดูว่าผลาญเงิน พุดอย่างนี้ไม่ได้ ลูกเขาจะน้อยใจ ... เขาต้องการอะไร ต้องหามาให้ เขา ของใช้ส่วนตัว โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ คนพิการมากก็ต้องใช้เครื่องมือช่วย ต้องใช้คาง ใช้ลิ้น ใหม่ๆ ช่วยตัวเองไม่ได้เลย ตอนนี้โทรศัพท์เองได้ คอมพิวเตอร์สั่งให้เพื่อนที่อเมริกาซื้อมาให้ ใช้คางเลื่อน สั่งเครื่องมือมาให้ครบ ไม่ครบทำอะไรไม่ได้” (นิวัฒน์ เนตรพิศาลวิช, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

การดูแลเรื่องกิจวัตรประจำวันนี้เป็นพื้นฐานสำคัญ เตรียมความพร้อมให้คนพิการสามารถออกไปใช้ชีวิตภายนอกบ้านได้เมื่อมีความต้องการ **ผู้ดูแลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะการทำกิจวัตรประจำวันร่วมกับคนพิการ** **หาวิธีที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในสถานการณ์เฉพาะของแต่ละครอบครัว**

ตอนไปอบรมผู้ช่วยคนพิการ เขาก็ทำเหมือนกับที่เราทำทุกวัน การใส่สายสวน ปัสสาวะเมื่อก่อนตอนกลับมาจากโรงพยาบาล ก็ทำตามที่โรงพยาบาลสอนมา เราเปลี่ยนสายปัสสาวะเอง ต่อมาก็ไปหาขายกินบ้าง วันหนึ่งบอกโอดว่าลองถอดสายดูไหม เขาก็ถอดแล้วปรากฏว่าปัสสาวะเองได้ ไม่ต้องใส่สายและ หมอบอกว่าใส่สายติดเชื้อง่าย โอบอกว่า ปัสสาวะได้ แต่กลั้นไม่ได้ ต่อมาก็หัดกลั้น ถ้าเข้าห้องน้ำไม่ได้ก็ใช้คอมฟอร์ต ตอนที่ถอดสาย โอบยังไม่ได้ออกไปข้างนอกบ้าน (ทองอยู่ รุ่ง นาสวน, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2551)

เราเป็นน้องสาวไม่เคยดูแลพี่เจนนมาก่อน เมื่อก่อนแฟนของเขาดูแลอยู่ 7 ปี แล้วย้ายไปอยู่อีกบ้านหนึ่ง เรื่องการขับถ่ายไม่เคยทำ เขาก็มาทดลองกัน ไปดูพี่ธีรวัฒน์เป็นตัวอย่าง เขาใช้ลูกโป่งสวนถ่าย ทำให้เร็ว ไม่ต้องคอย รอแป๊บเดียว ลู มออกไปข้างนอกบ้านเลย ถ่ายแล้วก็อาบน้ำเลย เราถนัดอย่างนี้ดีกว่า ไม่อย่างนั้นบางวันถ่ายตอนดึก เราต้องลุกขึ้นมาจัดการ ซึ่งไม่สะดวก เามาเปลี่ยนวิธีการดูแล ดูว่าทำอย่างไรจะง่าย ... เมื่อก่อนเราต้องพลิกตัวให้ทุก 2 ชั่วโมง เคยเป็นแผลกดทับ ตอนนี้

พี่เจนพลิกตัวเองได้ เพราะไปฝึกนั่งได้ที่โรงพยาบาลตอนไปรักษาแผลกดทับ ตอนนั้นก็
ไม่ยุ่งยาก ตอนเช้าดูเขาเสร็จ เจ็ดโมงเช้าไปทำงาน 11.30 น. กลับมาเอาข้าว
กลางวันให้พี่กิน ถ่ายถุงปัสสาวะทิ้ง ตอนเย็นก็กลับมา ไม่ได้รู้สึกเป็นภาระ พี่เจนเขา
ไม่ยุ่งยาก ไม่เครียด เขาไม่อะไรมาก สมมติ ว่าวันนี้จะอาบน้ำ เหน็บยา แต่เราไม่วาง
เราก็ตามพี่เจนว่าพรุ่งนี้ได้ไหม เขาก็บอกว่าได้ ถ้าไปไหนหลายวัน ก็เหน็บยาไว้ก่อน
ไปไหน 2-3 วัน ก็อยู่ได้ ถ้ามีคนพิการอยู่ในบ้านก็ต้องเห็นใจเขา ต้องช่วยเหลือทุก
อย่าง ถ้าเขาเรียกเอาอะไร ก็ต้องมาเลย อย่างเราทำงานโรงงานไม่ได้ เขาก็มีเกณฑ์
จำกัดว่าออกมาข้างนอกไม่ได้ ถ้ามาทำงานเกี่ยวกับในสวน ซึ่งสะดวกกับเรา เราก็คุย
กับแม่แก้ได้ว่ามาดูแลพี่ที่บ้าน เขาก็ให้มาได้ เรามีคนพิการอยู่ในบ้าน เราต้องมาจัด
เวลา มีเวลาให้เขา ถ้าเกิดมีปัญหาระหว่างวัน เช่น ปัสสาวะไม่ออก พี่เขาจะโทรไปหา
เราก็ขอลามาจากที่ทำงานช่วงระยะหนึ่ง (ประจบ อรศรี, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน
2552)

นอกจากนี้ครอบครัวอนุญาตให้คนพิการออกไปทำกิจกรรมภายนอกบ้านได้ เปิด
โอกาสให้บุคคลพิการทำกิจกรรมตามความสนใจได้ แม้คนในครอบครัวจะมีความเป็นห่วงกังวลว่า
บุตรหรือญาติพี่น้องของตนที่มีคว ามพิการจะประสบความยากลำบากภายนอกบ้านในการทำ
กิจกรรมต่างๆ แต่เมื่อทราบว่าบุตรหรือญาติพี่น้องมีความพึงพอใจกับการทำกิจกรรมนั้นๆ ก็อนุญาต
ให้ทำได้ และ ส่วนใหญ่ครอบครัวสนับสนุนให้บุคคลพิการเข้าร่วมในกระบวนการดำรงชีวิตอิสระ
เนื่องจากเห็นว่าสามารถทำให้บุคคลพิการพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองได้ และจะมี
ชีวิตที่ดีในอนาคต รวมทั้งได้ทำประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วย

พอเขาออกไปข้างนอกบ้านเองก็ใจไม่ดี แต่ตัดสินใจ ยังไงถ้าเผื่อเราเป็นอะไรไป เขา
จะได้ไปใช้ชีวิตยังโน้นยังนี้ ปล่อยจริงแต่ก็โทรถามตลอด เป็นยังไงบ้าง ติดต่อดี
ใครดูแลบ้าง เขาทำดีไหม สอนตลอด ติดต่อดี เป็นห่วงเขา เป็นห่วงเรื่องแผล
อย่างเดียว ถ้าไม่เป็นแผลแม้อะไรจะปล่อย สุขของเขา ... เมื่อก่อนตามเขาออกไป
ที่มหาไถ่ก็รู้ว่าเขาทำอะไร ลูกทำแบบนี้ ช่วยเหลือคนอื่นก็ดีนะ เขาก็ช่วยเพื่อนฝูง เขา
ก็ได้บุญเหมือนกันนะ (สกุณี แก่นทอง, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2551)

ตอนที่ธนาชัยพิการ แม่เสียใจนิดหน่อย เพราะเมื่อก่อนทำงานได้เงินบ้าง แต่ตอนนี้ไม่มีคนทำได้แล้ว ไม่รู้สึกโกรธ ไม่รู้จะทำยังไง เป็นเวรกรรมของเรา ไม่อายใคร ญาติก็เข้ามาเยี่ยมเยียน บอกว่าเสียตายคนทำกินมาเป็นอย่างนี้ พิการแล้วก็ทำอะไร ไม่ได้ เมื่อก่อนแม่จะนั่งเฝ้าตลอดข้างเตียงตลอด ไม่ไปไหน ไม่รู้จะทำยังไง ... แม่เคยไปโรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ 4-5 ครั้งแล้ว ไปเลี้ยงอาหารคนพิการที่นั่น เอาอาหารไปเป็นหม้อ ธนาชัยไปอยู่ที่พระมหาไถ่ แม่ไม่ค่อยห่วง เขาสบาย เพื่อนเยอะ ออกไปในสถานที่ที่ดี ก็ดี ถ้าอยู่บ้านกินนอนทุกวัน ไม่รู้จะทำอะไร ได้ออกไปก็เจอคนหลายอย่าง มีประสบการณ์ (โถ เผ่าพันธ์, สัมภาษณ์, 31 ธันวาคม 2551)

ครอบครัวเป็นแหล่งที่มาสำคัญในเรื่องของการสนับสนุนด้านจิตใจ แม้บางครั้งสมาชิกในครอบครัวบางคนอาจใช้วาจารุนแรง หรือแสดงอารมณ์หงุดหงิด แต่สมาชิกคนอื่นในครอบครัวจะผลัดเข้ามาทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การถูกตำหนิจากสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะจากบิดาและมารดา ทำให้บุคคลรู้สึกเสียใจ และกระตุ้นให้กระทำบางอย่างตอบสนอง ดังในกรณีของสรพงษ์ เขาพยายามทำงานหนัก เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ โดยมีความมุ่งหวังส่วนหนึ่งให้บิดายอมรับความสามารถของเขา และหยุดการตำหนิว่าความพิการของเขาเป็นเหตุทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวแย่ แม้บิดาจะไม่ได้ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมต่างๆ แต่จะมีน้องชายมาทำหน้าที่ แทน สรพงษ์สามารถออกไปทำงานและใช้ชีวิตภายนอกบ้านได้ แม้ยังมีความต้องการให้บิดายอมรับในตัวของเขาตลอดเวลา

กรณีอธิพันธ์ ช่วงระยะเวลา ก่อนหน้าที่เข้าร่วมในโครงการการดำรงชีวิตอิสระคนพิการ เขาพยายามฆ่าตัวตายหลายครั้ง แต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากรู้สึกไม่อยากเป็นภาระให้แก่บิดาที่พร่ำบ่นหลังจากกลับมาจากที่ทำงาน ว่ามีความเหน็ดเหนื่อยในการเลี้ยงดูตนเอง ภรรยาใหม่ของบิดาเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลอธิพันธ์ในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อบิดาไม่อยู่บ้าน ต่อมาผู้ช่วยเหลือคนพิการจากศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการนครปฐมมารับอธิพันธ์ไปทำกิจกรรมที่ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ซึ่งนับเป็นการเปิดโอกาสในการพัฒนาตนเองของอธิพันธ์และทำให้บิดาของเขารู้สึกลดความกังวลเรื่องการดูแลอธิพันธ์เมื่อตนเองต้องออกไปทำงานข้างนอกบ้าน และรู้สึกยินดีที่เห็นลูกแสดงความสามารถ เป็นวิทยากร และได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินจากการเป็นวิทยากรได้

กรณีอาภาณี แม่สามีจะไม่ทำหน้าที่ดูแลเธอในยามที่เธอประสบอุบัติเหตุและมีความพิการ เธอคิดถึงพี่น้อง เครือญาติ เป็นลำดับแรก ซึ่งเธอรู้อยู่เป็นอย่างดีภายในใจว่าพวกเขายินดีที่

จะให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ เธอมาอาศัยอยู่กับลุงและป้า ก่อนที่จะเข้าร่วมในโครงการการดำรงชีวิตอิสระและต่อมาออกไปเช่าที่พักอยู่โดยลำพังกับลูก

พอประสบอุบัติเหตุ สามีเอาลูกไปอยู่กับญาติเขา ตอนนั้นลูกอายุสักขวบกว่าๆ ได้ ตอนช่วงนั้นก็เริ่มทำใจแล้ว ตอนอยู่โรงพยาบาล สามีมามอบขอเลิก เราก็บอกออกไปเลย ... ว่าไปก็ดีเหมือนกัน คือจะได้ไม่ต้องทนหลายๆ อย่าง เขาก็ไม่ต้องมาทนกับเรา เราก็ไม่รู้ว่าเราเป็นแบบนี้อยู่ด้วยกันแล้วจะเป็นภาระเขาหรือเปล่า เลยคิดว่าเลิกกันก็ดีเหมือนกันจะได้ไม่ต้องมานั่งคิดอะไรหลายๆ อย่าง ก็อยู่อย่างนี้ดีกว่าอยู่กับพี่กับน้องเราดีกว่า ตอนแรกคิดนะว่าเราจะมาเป็นภาระของคนที่บ้านหรือเปล่า จะมาเกาะลูกกับป้ากินเหล้า เคยหาเบอร์โทรสถานสงเคราะห์ หินะ ... ส่วนใหญ่อยู่กับลุงกับป้าทานข้าวกับเขา เรามีเบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาท ซึ่งใช้ตอนไปโรงพยาบาล ไปเปลี่ยนสายฟอเว่ หลังจากนั้นมาเข้าไอแอลแล้วมาทำงานกับพี่ต่อ อยู่ที่คอนโด เมืองทองธานี เค้าอยู่เองคนเดียว ก็อิสระ (อาภาณี มิตรทอง , สัมภาษณ์ , 7 มกราคม 2552)

แม้บุคคลพิการที่อยู่ร่วมในการศึกษาครั้งนี้แทบจะไม่กล่าวถึงคติทางพุทธศาสนาโดยตรง แต่บุคคลในครอบครัวแทบทุกคนกล่าวถึง โดยเฉพาะเรื่องเวรกรรมที่ทำให้เกิดความพิการขึ้น การกล่าวถึงความคิดเรื่องเวรกรรม กลายเป็นองค์ประกอบของกระบวนการที่นำไปสู่การยอมรับกับสถานการณ์ความพิการที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว ซึ่งความคิดนี้เข้ามาทดแทนความคิดที่วิตกกังวล กล่าวโทษความโชคร้าย และทำให้ครอบครัวเดินไปข้างหน้าต่อไป โดยค้นหาวิถีทางที่จะใช้ชีวิตต่อไปร่วมกับสมาชิกครอบครัวที่มีความพิการให้มีความสุขได้ตามอัตภาพ “ให้ดีกว่าเวรกรรมของเรา ไม่ต้องคิดอะไร ” “เป็นเวรกรรมของเรา ไม่อายใคร ” “ต้องเอาใจใส่เขา เป็นวิบากกรรม ไม่ต้องไปคิดอะไร ” บางครอบครัวหันไปยึดความเชื่อไสยศาสตร์เพื่อหวังว่าจะรักษาความพิการให้หายไป แต่ทั้งหมดเป็นไปในลักษณะของความกระตือรือร้น มิใช่เป็นการปล่อยปะละเลยหลังจากกล่าว โทษเรื่องเวรกรรม หรือหยุดยั้งการทำกิจกรรมที่จะพัฒนาคนพิการ คนพิการบางคนอาจรู้สึกไม่พึงพอใจต่อคำพูดบางคำ เช่น “เดียวหมดเวรแล้วจะหาย ” แต่ผู้พูดมีเจตนาหวังเพียงให้เป็นการปลดปล่อยจิตใจเท่านั้น

ความเป็นอยู่ดีของบุคคลพิการระดับรุนแรง ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากครอบครัวเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวันทั้งก่อนและหลัง

เข้าสู่กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ ในสังคมไทยไม่ว่าสถานการณ์ความเป็นไปของบุคคลพิการ จะเป็นอย่างไร ทั้งที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบากหรือมีความสุข การไม่มีสวัสดิการจากรัฐ ที่จัดให้ โดยตรง **ครอบครัวเป็นฐานตั้งมั่นที่ให้การสนับสนุนบุคคลพิการอยู่เสมอ** ตั้งแต่ด้าน กายภาพ ดูแลความเป็นอยู่ดีของร่างกาย รวมถึง โดยเฉพาะด้านของจิตใจ ความรัก ความห่วงใย ระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัว คนพิการส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัว ในปีที่ 3 (พ.ศ. 2547) ของการทำโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในประเทศไทยจนกระทั่ง ปัจจุบัน สมาชิกเครือข่ายการดำรงชีวิตอิสระสรุปบทเรียนร่วมกันเกี่ยวกับครอบครัวได้ว่า **“คน พิการที่ดำรงชีวิตอิสระสามารถอาศัยอยู่ร่วมในครอบครัวได้ ไม่จำเป็นต้องหมายถึงการที่ บุคคลออกไปอาศัยอยู่ภายนอกครอบครัว ซึ่งอาจไม่เหมือนกับคนพิการในประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศทางตะวันตก”**

ผู้แทนกลุ่มคนพิการ เรียกร้องให้ภาครัฐ สนใจและ จัดสวัสดิการให้แก่คนพิการ ระดับ รุนแรงและครอบครัวเพิ่งเริ่มต้นอย่างจริงจังในช่วงตั้งแต่ พ .ศ.2545 โดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิด การดำรงชีวิตอิสระนี้เอง ผลลัพธ์ส่วนหนึ่งคือการจัดทำระเบียบเรื่องผู้ดูแลและผู้ช่วยคนพิการ ภายใต้พระราชบัญญัติการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550

ผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลในกระบวนการดำรงชีวิตอิสระ

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการ เปลี่ยนวิธีคิด และการให้ ความหมายต่อความพิการของบุคคลจากเชิงลบเป็นเชิงบวกซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิด ของบุคคลที่มีต่อการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการ เมื่อบุคคลเกิดการเสริมพลังอำนาจ ตระหนักรู้ว่า ศักยภาพของตนเองที่จะทำประโยชน์มีอยู่ภายในตัวและเขาสามารถสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าในการ ทำสิ่งต่างๆ ได้ บุคคล สามารถแสดงออกโดยการเล่า เรื่อง (Story telling) ถึงความรู้สึกให้กับเพื่อน คนพิการหรือพูดบนเวทีการสัมมนาต่อสาธารณชน ถึงความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ กระทำสิ่งต่างๆ และร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม ได้มากกว่าที่เคยคาดคิดไว้ เปรียบเทียบ จากเดิมที่คิดว่าตนเองจะไม่สามารถทำกิจกรรมที่มีคุณประโยชน์อะไรได้นัก เมื่อบุคคลมีความคิด และการมองโลกแบบใหม่ ซึ่งเป็นความคิดแบบที่ “เราให้เกิดการกระทำ ” บุคคลเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองด้วย

อาภาณีกล่าวถึงกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระว่า เป็นเครื่องมือที่เธอนำมา ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตภายหลังจากเธอออกไปใช้ชีวิตเมื่อสิ้นสุดการทำ กิจกรรมการดำรงชีวิตอิสระแล้ว

ตอนที่ฉันแต่งงานใหม่ (ครั้งที่ 2) และตั้งท้องลูกคนที่สอง ถ้าฉันไม่ผ่านกระบวนการไอแอลมาฉันคิดว่าคงฆ่าตัวตายไปแล้ว เพราะมุมมองของคนอื่นเขาจะคิดกับฉันยังไง ฉันพิการและตั้งท้องหรือ แต่ฉันคิดว่าฉันทำได้และเลี้ยงลูกได้ มีคนถามว่าจะคลอดอย่างไร จะเลี้ยงดูลูกอย่างไร ฉันคิดว่าฉันผ่านกระบวนการไอแอลมาแล้ว รู้ว่าจะปรับสภาพของการดำรงชีวิตอย่างไร ปรับสภาพกับความพิการยังไง (อาภาณี มิตรทอง, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2552)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.1 ซึ่งแสดงตัวอย่างของกิจกรรมสำคัญที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคลผู้มีสถานะเป็นผู้เข้าร่วมในโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระฯ จำนวน 14 คน ในช่วงเวลาเปรียบเทียบกันระหว่างช่วงก่อนที่บุคคลมีความบกพร่อง ช่วงบุคคลมีความบกพร่องและก่อนเข้าสู่กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ และ ช่วงหลังจากบุคคลเข้าร่วมในกระบวนการแล้ว ข้อมูลแสดงค่อนข้างชัดเจนถึงพฤติกรรมของบุคคลส่วนใหญ่ว่าหลังจากที่บุคคลมีความบกพร่องและก่อนเข้าร่วมในกระบวนการดำรงชีวิตอิสระ บุคคลทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ภายในบ้าน มีเพียงรถมดเท่านั้นที่ทำงานและเข้าร่วมในกิจกรรมสังคม แต่ในช่วงเวลาภายหลังที่บุคคลเข้าร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ บุคคลได้ทำกิจกรรมที่สามารถให้ผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจและสังคมได้ อาทิ ฝึกอาชีพเพื่อค้นหาความสามารถในการประกอบอาชีพ จัดตั้งกลุ่มอาชีพอิสระของ คนพิการและทำงานร่วมอยู่ในกลุ่ม เข้าทำงานในหน่วยงานร่วมกับคนทั่วไป (Open employment) สมัครเข้าศึกษาต่อ เข้าร่วมทำงานเป็นอาสาสมัครกับศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ เป็นผู้นำในการจัดตั้งหรือร่วมเป็นคณะทำงานแกนหลักกลุ่มช่วยเหลือกันเองของคนพิการในท้องถิ่นที่ตนอาศัย อยู่อยู่ ประการสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืน คือ บุคคลกล่าวว่า การดำรงชีวิตอิสระให้เครื่องมือในการจัดการกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชีวิต รู้วิธีว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร เพื่อค้นหาทางออกเมื่อประสบปัญหา บุคคลจะไม่ติดกับดักของความคิด เชิงลบต่อความพิการที่เคยเป็นดั่งกำแพงขวางกั้นการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุขในสังคม

ตารางที่ 4.1 ตัวอย่างกิจกรรมสำคัญในชีวิตของบุคคลก่อนและ
หลังเข้ากระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ

ที่	ชื่อ	ความ บกพร่อง (ปีที่มีความ บกพร่อง)	ก่อนมี ความ บกพร่อง	หลังมีความ บกพร่อง/ก่อนเข้า กระบวนการการ ดำรงชีวิตอิสระ	หลังเข้ากระบวนการ การดำรงชีวิตอิสระ
1	กิตติชัย	อัมพาต C3-4 (2529)	ศึกษา	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> • คณะทำงานศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ของคนพิการจังหวัดชลบุรี • ผู้จัดการสำนักงาน สภาศูนย์การ ดำรงชีวิตอิสระของคนพิการประเท ศไทย • ผู้ประสานงานเครือข่ายเหยื่อเมาแล้ว ขับจังหวัดชลบุรี
2	คำเจน	อัมพาต C6-7 (2538)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> • รับจ้างวาดภาพด้วยสีน้ำมัน • ประธานชมรมสร้างสรรคงานศิลป์
3	ณธกมล	เยื่อหุ้มไขสัน หลังอักเสบ (2536)	ศึกษา	ทำงาน เข้าร่วมใน กิจกรรมทางสังคม ภายนอกบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> • ทำงานเดิมต่อเนื่อง • ผู้จัดการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของ คนพิการ กรุงเทพมหานคร
4	ธนาชัย	อัมพาต C7 (2543)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> • คณะทำงาน ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ของคนพิการจังหวัดชลบุรี
5	นรินทร์	อัมพาต C4 (2541)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> • กรรมการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของ คนพิการจังหวัดนนทบุรี • ประธานกลุ่มคนพิการตำบลบางกร่าง • ประกอบอาชีพอิสระ
6	ปราณี	อัมพาต C5 (2537)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> • คณะทำงานศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ของคนพิการจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ความ บกพร่อง (ปีที่มีความ บกพร่อง)	ก่อนมี ความ บกพร่อง	หลังมีความ บกพร่อง/ก่อนเข้า กระบวนการการ ดำรงชีวิตอิสระ	หลังเข้ากระบวนการ การดำรงชีวิตอิสระ
7	สรพงษ์	อัมพาต C6 (2542)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> เข้าเรียนที่โรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ ทำงานเป็นโปรแกรมเมอร์ที่สำนักงานเทศบาลตำบลเจ้าพระยาสุรศักดิ์ คณะทำงาน ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดชลบุรี ประธานศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเทศบาลตำบลเจ้าพระยาสุรศักดิ์
8	สันติ	อัมพาต C4 (2540)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> ผู้จัดการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการอำเภอพุทธมณฑล
9	องอาจ	อัมพาต C4-5 (2528)	ศึกษา	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> ผู้อำนวยการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดชลบุรี
10	อิทธิพันธ์	สมองพิการ (2528)	ทำ กิจกรรม เล็กน้อย อยู่ ภายใน บ้าน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> เข้าเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา คณะทำงานศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดนครปฐม
11	อรุณวดี	อัมพาต C4-5 (2535)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> ผู้จัดการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดนนทบุรี รองประธานกลุ่มอาชีพอิสระคนพิการ ผู้ประสานงานเครือข่ายเหยื่อเมาแล้วขับจังหวัดนนทบุรี
12	เอก	อัมพาต C5-6 (2539)	ศึกษา	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> โปรแกรมเมอร์ในบริษัทเอกชน ผู้จัดการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ความ บกพร่อง (ปีที่มีความ บกพร่อง)	ก่อนมี ความ บกพร่อง	หลังมีความ บกพร่อง/ก่อนเข้า กระบวนการการ ดำรงชีวิตอิสระ	หลังเข้ากระบวนการ การดำรงชีวิตอิสระ
13	อาภาณี	อัมพาต T4 (2539)	ทำงาน	ทำกิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> พนักงานสำนักงานหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ เจ้าหน้าที่องค์การคนพิการสากล ประจำภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก
14	อำพล	อัมพาต C7 (2535)	ทำงาน	ทำงานบ้านและ กิจกรรมเล็กน้อยอยู่ ภายในบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> กรรมการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของ คนพิการจังหวัดนนทบุรี ประธานชมรมคนพิการตำบลบางรัก พัฒนา

การตอบข้อสันนิษฐาน

ข้อมูลผลกระทบของกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ความ
พิการเชิงบวกและการพัฒนาอัตลักษณ์กลุ่มข้างต้นนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่แสดงถึงความเป็นไปได้
ตามข้อสันนิษฐานของการศึกษาที่ว่า กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระเป็นกระบวนการทางสังคมที่
สร้างให้บุคคลพิการมีวิถีคิดในเชิงบวกเกี่ยวกับ ความพิการ ซึ่งนำไปสู่การเสริมพลังอำนาจทั้งใน
ระดับบุคคลและระดับกลุ่ม หรืออาจกล่าวอีกทางหนึ่งได้ว่ากระบวนการดำรงชีวิตอิสระเป็นแหล่ง
ของการเสริมพลังและสร้างตัวตนใหม่ของคนพิการ รวมทั้งสะสมพลังกำลังสำหรับการขับเคลื่อนสู่
สังคมที่เท่าเทียม

นอกจากนี้ข้อมูลผลกระทบจาก อัตลักษณ์เชิงบวกต่อการกระทำของคนพิการใน
ตารางที่ 4.1 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงการกระทำกิจกรรมในวิถีชีวิตของบุคคลที่เข้าร่วมใน
กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระอย่างชัดเจน บุคคลแทบทั้งหมดทำกิจกรรมที่กระตือรือร้นและใช้
ทักษะที่ซับซ้อนกว่าการทำกิจกรรมก่อนหน้านี้ที่จะเข้าร่วม ในกระบวนการ ซึ่งส่วนใหญ่ทำเป็น
กิจกรรมเล็กน้อยภายในบ้าน อาทิ การเข้าศึกษาต่อ การเข้าทำงานในหน่วยงาน การประกอบ
อาชีพอิสระ การเป็นอาสาสมัครองค์กรของคนพิการ การเป็นผู้นำกลุ่มช่วยเหลือกันเองของคน
พิการ เป็นต้น หากบุคคลมีปัญหาเกิดขึ้นในชีวิต ข้อมูลเหล่านี้อาจทำให้ เห็นความเป็นไปได้ตาม

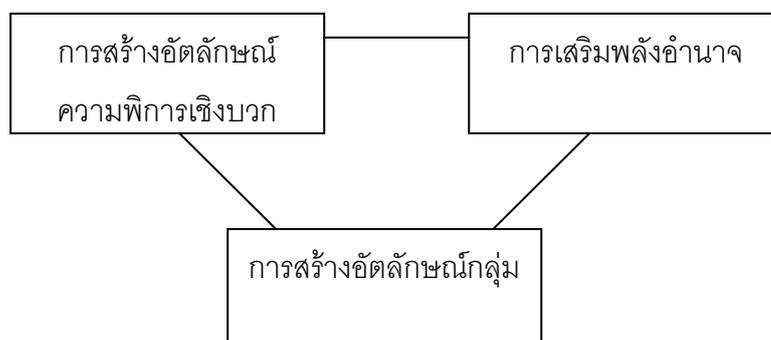
ข้อสันนิษฐานอีกข้อหนึ่งในการศึกษา คือ หากคนพิการสามารถเปลี่ยน วิธีคิด การมองโลก การให้ความหมายเกี่ยวกับความพิการของตนเองไปในเชิงบวกได้ จะทำให้คนพิการสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระตือรือร้นที่จะหาทางจัดการกับวิถีการดำรงชีวิตของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้ สอดคล้องไปกับแนวคิดมโนทัศน์แบบจำลองทางความคิดที่กล่าวถึงเรื่องของการที่บุคคลจะกระทำสิ่งใดนั้นมีความสัมพันธ์กับวิธีคิดและการให้ความหมายของบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้นๆ

สรุป

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวก การเสริมพลังอำนาจและอัตลักษณ์กลุ่มของคนพิการในขบวนการเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในสังคมไทย

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ใน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับสังคม โดยให้ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพระดับบุคคลให้เกิดความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตและตระหนักถึงสิทธิในฐานะพลเมือง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเข้าอยู่ร่วมในสังคม ความก้าวหน้าทางสังคมหรืองานด้านการเมืองของกลุ่มคนพิการจะไม่มี ความหมายหากบุคคลไม่ได้มีศักยภาพที่จะรับรู้ได้ กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระเชื่อมโยง ประเด็นปัญหาระดับบุคคลและนำเสนอสู่ ระดับสาธารณะ โดยการทำงานในลักษณะของกลุ่ม / องค์กรซึ่งรวบรวมปัญหารายบุคคลแล้วขมวดรวมประเด็นเป็นหมวดหมู่ นำเสนอสู่กระบวนการ นโยบายสาธารณะ

การสร้างอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวก การเสริมพลังอำนาจและอัตลักษณ์กลุ่มของคนพิการในขบวนการเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ มีความสัมพันธ์และเกิดขึ้น ในลักษณะสนับสนุนต่อกัน

การสร้างอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกและการเสริมพลังอำนาจ

กระบวนการเสริมพลังอำนาจเกิดควบคู่ไปกับการสร้างอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวก หรือการให้ความหมายต่อความพิการเชิงบวก อัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกนี้มีความเฉพาะเจาะจงว่าเป็นการที่บุคคลสามารถให้นิยามต่อความพิการของตนเองแบบใหม่ที่จะให้พลังในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ โดยบุคคลมีกระบวนการทางความคิดที่ระลึกถึงการที่ตนเอง ถูกกดทับด้วยความคิดเชิงลบที่ไม่เป็นจริงเกี่ยวกับความพิการ เมื่อบุคคลสัมผัสถึงความเป็นตัวตนที่อิสระแท้จริงแล้ว จึงเกิดความรู้สึก ถึงอำนาจในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง บุคคลสามารถเปิดรับความคิดเชิงบวกที่ปรากฏขึ้นในการกระทำต่างๆ ในชีวิต และฟื้นคืนความเชื่อมั่นในควมมีตัวตนที่มีคุณค่าของตนเองอีกครั้ง

กิจกรรมที่จะนำไปสู่บุคคล ไปสู่กระบวนการเสริมพลัง อำนาจและ พัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกคือ การผสมผสานกันของกิจกรรมในกระบวนการทำงานการดำรงชีวิตอิสระ ตั้งแต่การให้ข้อมูลข่าวสาร การให้คำปรึกษาขั้นเพื่อน การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ การพิทักษ์สิทธิ และการบริหารศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ โดยมี **กิจกรรมที่เป็นความสำคัญลำดับต้นคือ การให้คำปรึกษาขั้นเพื่อน การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ และการพิทักษ์สิทธิ**

การให้คำปรึกษาขั้นเพื่อนจะมีกระบวนการให้บุคคลได้ปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นทุกข์ ไม่เชื่อมั่น ซึ่งเกิดขึ้นจากความคิดด้านลบต่อความพิการและการถูกเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในสังคม รวมทั้งถ่ายทอดมุมมองต่อการใช้ชีวิตเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้บุคคลเริ่มสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกภายในตัว ดังเนื้อหาของเรื่อง “ธรรมชาติของมนุษย์” การถ่ายทอดมุมมองต่อการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการ โดยให้เห็นว่าความพิการเป็นสิ่งที่สังคมสร้างความกดดันให้แก่คนพิการ ดังเช่นเรื่องการมีความคิดอคติเกี่ยวกับเรื่องร่างกาย ทำให้คนพิการเกิดความเสียเปรียบในสังคม บุคคลพิการสามารถที่จะเรียนรู้ที่จะปลดปล่อยตัวเองออกจากการยึดติดกับมาตรฐานของสังคมที่ขีดไว้สำหรับคนที่ไม่พิการ คนพิการสามารถที่จะสร้างสรรค์ความเป็นตัวตนโดยไม่ต้องจำกัดความคิดอยู่ตามสิ่งที่เป็นอคติของสังคม

การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ เป็นการเปิดโอกาสให้คนพิการ ได้คิดอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการกับเรื่องราวต่างๆ ได้ลงมือปฏิบัติจริงในสนามชีวิต เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของการกระทำสอดคล้องไปกับสิ่งที่บุคคลได้คิดหวังไว้ หลัง จากการสร้างการรับรู้ใหม่ต่อตัวตน หากพบข้อขัดข้องในการปฏิบัติภาคสนาม บุคคลสามารถกลับมาปรึกษากับผู้ให้คำปรึกษาขั้นเพื่อนได้ เมื่อบุคคลสามารถสร้างผลลัพธ์บางอย่างได้ทำให้บุคคลค่อยฟื้นคืนความเชื่อมั่นเกี่ยวกับเรื่อง

ความสามารถของตนเอง และเริ่ม เป็นอิสระจาก ความคิดที่ตำหนิตนเองหรือไม่เชื่อมั่นใน
ความสามารถของตนเองว่าจะทำสิ่งที่มีประโยชน์ได้

การเข้าร่วมกิจกรรมการพิทักษ์สิทธิในระดับบุคคลและระดับสังคมส่งเสริมให้บุคคล
เริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิพลเมือง การเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกของความ
เป็นตัวตนที่ ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม บุคคลสามารถพัฒนาตนเองจาก
ประสบการณ์ที่ออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมวงกว้าง

การสร้างอัตลักษณ์กลุ่ม

การสร้างอัตลักษณ์กลุ่มของคนพิการใน ระดับบุคคล หมายถึง การที่บุคคลให้นิยาม
ความหมายตนเองว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มการดำรงชีวิตอิสระและเข้าร่วมทำกิจกรรมพิทักษ์สิทธิ ใน
ฐานะสมาชิกในเครือข่ายการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ การสร้างอัตลักษณ์กลุ่มนี้จะเกิดขึ้น
ภายหลังจากเมื่อบุคคลเกิดการสร้างอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกในระดับปัจเจกเสียก่อน

เมื่อบุคคลพิการสามารถมีความมั่นใจในการใช้ชีวิตร่วมกับคว ามพิการแล้ว มิได้
หมายความว่าทุกคนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรการพิทักษ์สิทธิของคนพิการ กระบวนการที่
นำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์กลุ่มการดำรงชีวิตอิสระหรือความรู้สึกว่าบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
และเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือทำกิจกรรมกลุ่ม เกิดขึ้นตั้งแต่ความตั้งใจ งบประมาณการวางโครงการ
ดำรงชีวิตอิสระซึ่งต้องการทำหายอำนาจที่ครอบครองและสร้างความกดดันให้แก่คนพิการในสังคม
ใหญ่ โดยสร้างกลุ่มอำนาจกลุ่มเล็กที่ต่อต้านให้เคลื่อนไหวกระจายกันแทรกอยู่ในทุกอณูของสังคม
ปริมาณของสมาชิกและการรวมกลุ่มเพื่ อแสดงตัวตนของกลุ่มมีความจำเป็น เพื่อให้สังคมรับรู้
ตลอดจนการรวมพลังเพื่อการเจรจาต่อรองด้านนโยบายต่างๆ

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระมีกระบวนการเพื่อสร้างอัตลักษณ์กลุ่มในระดับ
บุคคล ดังนี้

1. การให้บุคคลเรียนรู้ความหมายใหม่ของความพิการในเชิงสังคม เมื่อบุคคลเรียนรู้
ว่าความพิการเป็นเรื่อง ของสิทธิมนุษยชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมเป็น
อุปสรรคต่อการใช้ชีวิตอิสระของคนพิการ บุคคลเกิดการตระหนักได้ว่าการทำงานเพื่อเปลี่ยนแปลง
สังคมเป็นสิ่งจำเป็น การรวมกลุ่มกันจะมีพลังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ กิจกรรมที่จัดขึ้นคือ
การให้คำปรึกษาอันเพื่อนแบบตัวต่อตัว การจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ การฝึกอบรม

2. การเปิดพื้นที่ให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนคนพิการ โดยเปิดโอกาสให้คนพิการได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความรู้จักคุ้นเคยกัน ให้บุคคลรู้สึกว่ามีกลุ่มมีพวกที่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน “มาที่นี้ ผมเจอคนที่เข้าใจกัน พูดคำเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน บางทีผมไม่ต้องการอะไรมาก เพียงมาคุยกัน พบเพื่อน เข้าสังคม รู้สึกว่ามีคุณค่า แล้วได้ประโยชน์ด้วย (กิตติชัย เนตรพิศาลวินิช , สัมภาษณ์ , 4 ตุลาคม 2551) กิจกรรมที่จัดขึ้น คือ การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนแบบตัวต่อตัว การจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ การฝึกอบรม การจัดทำทัศนศึกษา การให้กลุ่มคนพิการเข้าร่วมในกิจกรรมสาธารณะในชุมชน เช่น การร่วมงานของหน่วยงานราชการในวันสำคัญทางศาสนา

3. การให้บุคคลได้พูดคุยถึงประสบการณ์ที่เป็นอุปสรรค ความยากลำบากในการใช้ชีวิตในสังคม ปัญหาการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากความพิการเพื่อให้เกิดสำนึกถึงประเด็นปัญหาที่มีร่วมกัน ดังนั้นจึงเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคม กิจกรรม ที่จัดขึ้นคือ การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนแบบตัวต่อตัว การจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ การฝึกอบรม

4. การให้บุคคลได้ทำงานเป็นอาสาสมัครขององค์กรเพื่อช่วยเพื่อนคนพิการ การที่บุคคลได้รับทราบเรื่องราวและปัญหาของเพื่อนคนพิการเป็นการเปิดให้บุคคลได้ทบทวนถึงประสบการณ์ชีวิตของตนเอง ซึ่งอาจประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน เกิดความเห็นอกเห็นใจต้องการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อช่วยเพื่อนคนพิการในการแก้ปัญหา กิจกรรมที่จัดขึ้น คือ การลงเยี่ยมบ้านเพื่อนคนพิการ การเข้าร่วมเป็นคณะทำงานขององค์กร

5. การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมการพิทักษ์สิทธิคนพิการ ในระดับสังคม เมื่อบุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมพิทักษ์สิทธิ บุคคลจะเริ่มเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เกิดความภาคภูมิใจที่สามารถมีส่วนร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นคือ กิจกรรมการพิทักษ์สิทธิในรูปแบบต่างๆ เช่น การรวมตัวเพื่อยื่นหนังสือแสดงความเห็นหรือความต้องการของกลุ่ม การรวมกลุ่มเดินรณรงค์ การเข้าร่วมเป็นตัวแทนขององค์กรในการประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ณกมลไม่เคยเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มคนพิการมาก่อน ครั้นเมื่อเธออาสาเข้าร่วมงานกับเครือข่ายการดำรงชีวิตอิสระแล้ว เธอสามารถตระหนักถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสังคมได้ ณกมลเล่าถึงความรู้สึกถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อนร่วมงาน ที่ดีในการทำงานแบบ

เป็นกลุ่ม รู้สึกดีซึ่งเชื่อมโยงถึงเรื่องความเป็นพลเมือง ความรักชาติ การเป็นส่วนหนึ่งในสังคม ปัจจุบันเธอเป็นผู้นำก่อตั้งและดำเนินการกลุ่มการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ กรุงเทพมหานคร

เมื่อก่อนตอนอยู่ศูนย์ฟื้นฟูพัฒนาตัวเองในลักษณะปัจเจก เมื่อเราแข็งแรงขึ้นก็ช่วยเพื่อนนิดหน่อย ช่วยเพื่อนพัฒนาแบบเดี่ยวๆ มาตอนนี้เรารู้สึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ช่วยกันพัฒนาแบบเป็นกลุ่มก้อน . . . ไอแอลเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตแต่ไม่ใช่ทั้งหมด . . . เป็นงานแรกที่ทำให้ตัวเองมีส่วนร่วมร่วมกับสังคมมาก ในการเปลี่ยนแปลงสังคม ช่วยคิดช่วยกำหนดทิศทางในสังคม ฉันรู้สึกเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาล รู้สึกรักชาติ ถ้ารัฐบาลคิดไม่ออกว่าจะทำอะไรที่เจ๋งๆ ก็เป็นไปได้ เพราะเขาต้องพยายาม 'คิดแทน' คนหลายกลุ่ม ซึ่งถ้าเรา "คิดเอง" ก็ช่วยรัฐ คิดแล้วก็พยายามสื่อสารออกไป เห็นใจกันด้วย ไม่ใช่มุ่งว่ากันประชดประชันกัน ฉันคิดว่าเราควรมาช่วยกันคิดว่าจะจัดสวัสดิการอย่างไรดี เหมือนอยู่ในบ้านเดียวกัน มาช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรดี ฉันรู้สึกถึงความเป็นพลเมือง ฉันต้องไปเลือกตั้งนะ เมื่อก่อนไม่ไป ไม่พยายามที่จะไป (ธนภมล รุ่งทิม, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2551)

ในบทต่อไปจะเป็นการสำรวจถึงการพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการในระดับบุคคลของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ โดยกล่าวขยายถึงบริบทที่บุคคลนั้นใช้ในการให้ความหมายต่อความพิการของตนเอง ทั้งที่สัมพันธ์กับกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระและนอกเหนือออกไปจากกระบวนการนี้